

nobis assertum est. Hanc ipsam Syracusanam esse, A de qua responsoria et antiphonæ generaliter cum missa ubique canuntur; ipseque episcopus loci, manu sua sancto Evangelio apposita, confirmavit.

De craticula sancti Laurentii.

Cum jam Roma, regiis nuptiis ibi ingenti gloria peractis, reditum in patriam disponderemus, ultimo beneficio, eoque pluribus copiosiore, venerabilem præsulem dominus papa de quatuor portionibus craticulæ sancti LAURENTII locupletissime cumulavit Eas Wigericus cum Joanne monacho, ab ipsa sacra

crate excuderunt: hæc vero fuerunt capita virgarum quæ per transversum jacuerant costis exterioribus infixa; nam virgæ omnes, quæ sex in ea fuerant, jam inde a diversis apostolicis, a vetusto tempore, quibusque regibus erant dono collatæ; e quibus una, quæ adhuc ante paucos annos supererat, magno imperatori Ottoni ab Octaviano concessa est: hæc dum excuderentur costas proprius intrinsecus, capita quæ infra fortiter tenebantur, remanserant: quæ tamen ferro apposito manu [f. apposita manu] percusso, licet laborioso conamine, sunt discussa.

EPISTOLA AD CAROLUM LOTHARII REGIS FRATREM

Sub nomine Theoderici a Gerberto scripta.

(Vide inter epistolas Gerberti.)

ANNO DOMINI DCCCCLXXXIV.

GEZO

ABBAS DERTONENSIS.

IN SEQUENTEM LIBRUM

DE CORPORE ET SANGUINE CHRISTI

ADMONITIO MURATORII.

(Anecd. tom. III, pag. 257.)

Clarissimus vir Joannes Mabillonius, dum Italicas bibliothecas perlustraret, duos codices offendit, ubi hoc ipsum Gezonis opus descriptum fuerat. Unus exstat in Florentino cœnobio S. Crucis Fratrum Minorum, sed sine titulo ac præfatione, alter in Padolironensi monasterio S. Benedicti in agro Mantuano, ut ex ejus Museo Italic., pag. 164 et 207, patet. At Mabillonio visum non est operæ præteritum evulgare, integrum Gezonis librum; quare præfationem duntaxat atque indicem capitulorum ejusdem operis edidisse contentus pag. 89, parte altera laudati Musei, nos monuit se ad integram Gezonis editionem processurum, ubi intelligeret id lectoribus fore gratum. Ego vero ex iis sum qui a clarissimo viro hujusmodi beneficium exoptassem; illud enim est argumentum a Gezone pertractatum, ea quæstio a temporum nostrorum novatoribus tam acriter agitata, ut antiquitatis in hanc rem vel quisquiliæ dignæ sint quæ in publicam lucem efferantur. Et profectò Gezonis liber, etsi nihil aliud præstare posset quam confirmare ecclesiasticam sæculi decimi traditionem, de veritate corporis et sanguinis Christi in augusto sacramento a Calvinianis negatam, libenti animo a catholicis amplectendus foret.

Quamobrem constitutum mihi est illud ipsum opus publici juris facere postquam ejus exemplar, Mabillonio ignotum, occurrit mihi olim in Ambrosianæ bibliothecæ ms. codice lit. Q, num. 98. Quòd unum mihi præstandum censui, capita non pauca ejusdem operis prætermisi, utpote jam edita inter SS. Patrum Opera, qualia sunt quæ Gezo e libris Cypriani, Ambrosii, Augustini, Gregorii aliorumque decerpta in suum librum intulit. Multo magis omittendum censui libellum *Paschali Raberti ad Placidum discipulum*, quem pene integram Gezo descripsit, constitutis ex illo tribus et viginti capitulis sui operis.

Quis fuerit quoque tempore vixerit Gezo, ex ejus præfatione discimus, ubi hæc leguntur: *Quantum autem huic decreto voluntatis meæ reverendæ memoriæ dominus Giseprandus, illo tunc tempore noster episcopus, et vi et auctoritate restiterit, non habetis incognitum*, etc. At Giseprandus sive Giselprandus Dertonensis episcopus, ut Ughellus tom. IV, pag. 855 Ital. Sacræ ostendit, florebat circiter an. Ch. 950, cum Augustano concilio interfuerit an. 952 et nominetur inter testes in Othonis Magni Imperatoris diplomate Astensi ecclesiæ concessa an. 962. Eidem quoque Ughello vixisse Giseprandus videtur an. 981, ex fide chronici Vultur-

nensis. Quæ omnia faciunt ut affirmare absque errandi periculo possimus, Gezonem quoque nostrum floruisse ante annum Christi millesimum.

Nobile vero monasterium suis sumptibus Giseprandus Dertonæ ædificarat sub titulo S. Martiani martyris, ubi sacrum quoque illius corpus reconditum fuit. Ughellus refert illustre diploma Othonis IV imperatoris anno 1210 concessum, in quo multa de eodem monasterio ejusque institutore Giselprando habentur. Primus autem illius cœnobii abbas, vivente adhuc laudato episcopo fuit Gezo noster, uti is in præfatione testatur, quo munere functus est post sublatum etiam e vivis Giselprandum. Quare cum ejus liber inscribatur: *Dilectissimis fratribus, quibus ex divina dispensatione, etc. paternam impendo sollicitudinem*, ad ipsos ejusdem monasterii monachos scripsisse dicendus est Gezo.

Post præfationem leguntur versus *domni Odonis*, hoc est abbatis Cluniacensis, qui sanctitate vitæ non minus quam editis libris clarus, vivere desiit an. Christi 942, ut ex ejus Vita ac elogiis constat. Tom. VII., Sæc. V, pag. 124, Act. Sanctor. ord. S. Benedicti, et ex tom. XVII Bibliothecæ Patrum, ubi pag. 313 editi reperiuntur hi ipsi versus. At qui subsequuntur, Paschasium Rathbertum celebrem virum auctorem habent; sed ex iis quindecim duntaxat editi leguntur tom. XIV, pag. 720, ejusdem Bibliothecæ Patrum, hoc est, usque ad *Disponit causam*, etc. Quare subsequentes in codice nostro opinor nondum publicæ luci redditos, in quibus *transsubstantiationem*, uti et in reliquis suis scriptis Paschasius aperte statuit, Gezone procul dubio sententiam eandem probante.

GEZONIS

LIBER

DE CORPORE ET SANGUINE CHRISTI.

INCIPIIT PROLOGUS VEL EPISTOLA SEQUENTIS OPERIS.

Dilectissimis fratribus, quibus ex divina dispensatione, quantum propria permittit infirmitas, paternam impendo sollicitudinem, Gezo Dei et Domini nostri Jesu Christi servus.

Decreveram quidem olim, fratres charissimi, gravissimorum mihi delictorum conscius patriam parentesque relinquere, et in aliquod me conferre secretum, ubi a sæcularium negotiorum strepitu omnimodo sequestratus, in omnipotentis Dei servitio ævum transigerem, peccata mea jugiter deplorans, et continua pœnitentiæ satisfactione clementissimum Dominum et judicem universorum ad miserendum invitans. Quantum autem huic decreto voluntatis meæ reverendæ memoriæ domnus Giseprandus, illo tunc tempore noster episcopus, et vi et auctoritate restiterit, non habetis incognitum, asserens non esse canonicum ut, relicta Ecclesia in qua nutritus et ordinatus fueram, meo arbitrio alio demigrarem, se vero nunquam mihi ad ista præbiturum esse consensum. Præsertim cum jam ipse decreverit in propria Ecclesia, ubi beatissimi martyris Martiani corpus humatum quiescit, monasterium construere, in quo si omnimodo statueram mutare propositum, et solitudo mihi non deesset, et ad serviendum Deo juxta libitum cuncta suppeterent. Quam ego pollicitationem pro mea tunc imperitia agre suscepi, quia restuanti desiderio nimis prolixa tanti temporis videbatur expectatio. Prævaluit tamen ejus auctoritas, quoniam tanti viri jussionibus non parere et consiliis non acquiescere, non modo temerarium, verum etiam insanicæ simile diceretur. Acceleravit igitur quantocius implere promissum, et postpositis curis omnibus sæculi, quibus nimium impediabatur, ad

A monasterii fabricam totum se transtulit, indulta mihi bono animo licentia monachum profitendi. Nec diu moratus, ubi prosperari in manibus suis cœptum opus Domino cooperante perspexit, omni mihi instantia cœpit imminere ut totius loci curam susceperem, et in lucrandis Deo animabus sollicitum me vigilemque præberem. Repugnanti itaque mihi, et pondus regiminis non segniter refugienti, eo usque institit et irrevocabilis mansit, ut nulla a me excusatione suscepta sub divini se nominis obtestatione constringeret, quod nisi eo die voluntatis ejus arbitrio me committerem, ut subirem sarcinam quam jubebat, sine aliqua dilatione eliminatis hinc his ipsis, qui pauci admodum habebantur, monachis, canonicis, quos jam ad hoc præparaverat, locum traderet incolendum. Suscepi itaque infirmis humeris grave pondus regiminis, et nimia necessitate compulsus illius professionis magister factus sum, cujus non fueram ante discipulus. Dispensationis igitur mihi in vos creditæ ex eo tunc tempore curis mordacissimis occupatus, dum utilitati vestræ plurimum intendendo, et quæ potissimum vobis expediunt, mecum ipse pertracto, occurrit animo de Dominici corporis et sanguinis sacramento mellitum vobis atque florulentum, sacrisque promissionibus sobrie temperatum, poculum pro mei ingenii paupertate efficere, quod dilectioni vestræ et voluptati sit et saluti. Sanctorum siquidem Patrum scripta lectione percurrens, et intenta quantum potui meditatione retractans, quidquid in eisdem absolutius atque enodatus ad intelligendum de tantæ tamque subtilissimæ rei mysterio invenire valui, in unius libelli corpusculum compendiosa brevitate redegei, qui vobis, si Spiritus sancti favor aspiret, nec ex intellectus difficultate displi-

ceat, et ex sui parvitate complaceat. Imitatus in hoc opusculo Paschasium Rathbertum, qui de hac eadem re Placidio cuidam suo discipulo libellum luculento sermone composuit, eosdem ipse quos et ego secutus auctores, beatissimos scilicet Domini sacerdotes, Cyprianum, Hilarium, Ambrosium, Augustinum, Gregorium, Joannem, Isidorum, Isitium, Hieronymum et Bedam. De quorum omnium scriptis quosdam sententiarum decerpimus flores, causæ valde necessarios, id est Dominici corporis et sanguinis suavissimum odorem exhalantes. Ipsius vero Paschasii libellum totum pene, sicut invenimus, ita in nostrum transtulimus, sensum ejus potius in aliquibus locis quam verba sequentes, et superflua quæque vitantes. Ut autem tanti mysterii gratia liquidius et purius vestris mentibus favore Spiritus sancti commendetur, miraculorum copiam congesi, quæ sanctis ac diligentibus se olim Dominus revelare dignatus est ad laudem et gloriam suam, ut ostenderet quid eis præparaverit in cœlis, quibus tantum munus reliquit in terris. Simul etiam illud attendens, ut si quibus forte vel propter tarditatem sensus, vel propter litterarum imperitiam redemptionis hujus sacramentum ex Patrum scriptis non poterit esse perspicuum, signorum fiat revelatione manifestum. Qua vero reverentia quove timore sacro altari debeatis assistere, participationem tantæ gratiæ præstolantes, ne forte, quod absit, communicantibus vertatur in perniciem quod sumere cupitis ad salutem; libello huic quantum potui studiose adnexui, ut in omnibus Deo placentes, et ego ex vestro propectu, et ex meo vos labore atque sollicitudine misericordiam invenire valeamus in die Domini. Accipite igitur, fratres charissimi, eo quo defertur affectu quaecunque parvitatæ meæ munusculum, nec ex mea vobis humilitate vilescat, quod ex sui sensus continentia gloriosum est atque præclarum; non enim sine periculo poterit a legente contemni, quia etsi minus habet aliquid in eloquio, nihil tamen præstantius esse potest in materia, qua digne credentibus vita præstatur incorruptibilis et æterna. Nec parvipendatis, obsecro, gratiam Domini, sed de ejus lectione intelligitè quanta sit virtus vitam æternam in terris accipere angelicisque dapibus quotidie saginari. Quoniam, etsi Deo plena sunt omnia, nos quoque coram oculis divinæ majestatis semper versamur: plurimum tamen coram sanctis altaribus, et Dei vultum et angelorum præsentiam observare oportet, atque vereri, ubi tanta tamque excellentia nobis verbi Dei virtute atque miseratione præstantur, quanta nullus hominum eloqui potest. Ipse autem Deus et Dominus noster Verbum, Virtus et Sapiëntia Patris hanc eandem gratiam, quam præstitit, conservet simul et tueatur in nobis, et oculos, quos vobis aperire jam cœpit, plenius illuminare dignetur. Per quem et cum quo æterno Patri est laus omnis et gloria, honor atque magnificentia et potestas cum sancto Spiritu a sæculis, et

A nunc, et semper, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

Explicit prologus.

INCIPIUNT CAPITULA SEQUENTIS OPERIS.

- I. Quod humana infirmitas non facile debeat divina discutere, ex libro beati Hilarii episcopi et confessoris de Trinitate.
- II. De Dominici corporis origine.
- III. De nativitate Dei Filii ex Patre.
- IV. Quod formis sæpe comparabilibus erudiamur ad intelligenda divina.
- V. De Dei Patris substantia.
- VI. De nativitate Filii Dei ex Patre.
- VII. De Filii Dei generatione ex matre.
- VIII. Dominum nostrum J. C. per assumptam carnem naturaliter manere in nobis, et nos per perceptionem corporis, et sanguinis ejus manere in eo.
- IX. Ecclesiæ fides catholica.
- X. Nec confidendum in humana prudentia.
- XI. De Dei Verbo.
- XII. Cypriani assertio vera de Deo.
- XIII. Augustini de Dei Verbo.
- XIV. Christi communionem verum corpus ejus et sanguinem non esse dubitandum.
- XV. Quod hoc mysterium Christi nullus debeat ignorare.
- XVI. Quid sint sacramenta vel quare dicantur.
- XVII. Utrum sub figura, an veritate, hoc mysticum calicis fiat sacramentum.
- XVIII. Quid intersit inter immolationes veteres figuræque legalium, et inter sacramentum Dominici corporis et sanguinis.
- XIX. Quid sit digne ad vitam percipere corpus et sanguinem Christi.
- XX. Quibus modis dicitur corpus Christi.
- XXI. Quod in hac communionem aut judicium percipitur, aut præmium.
- XXII. Quid necesse fuerit, quod semel gëstum est, quotidie Christum immolari, vel quid boni tribuant hæc mysteria digne accipientibus.
- XXIII. Cur in pane et vino hoc mysterium celebretur.
- XXIV. Cur in calice aqua misceatur.
- XXV. Utrum plus aliquid habeat hoc mysterium, quoties a bono, an minus quidpiam quam Veritas repromittit, si a malo conficiatur ministro.
- XXVI. Ut quid hæc colorem aut saporem in sacramento minime permutant.
- XXVII. Quod hæc sæpe visibili specie apparuerint.
- XXVIII. Quibus verbis hoc mysterium conficiatur.
- XXIX. Utrum hoc corpus post consecrationem panis jure queat vocari.
- XXX. Utrum plus ex eo habeat qui majus an qui minus acceperit.
- XXXI. Cur hoc mysterium ante passionem discipulis traditur.
- XXXII. Ut quid in sanguine Christi fragmentum corporis admiscetur.
- XXXIII. Quare generaliter nunc a jejunis mysterium sacræ communionis celebratur, cum Dominus post cœnam apostolis hoc tradidit.
- XXXIV. Quid sit, quod Dominus ait: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam novum in regno Patris mei.*
- XXXV. Si ulla differentia sit in hoc mysterio justo et pœnitenti reconciliato.
- XXXVI. Quid digne vel indigne sumentibus Dominici corporis et sanguinis præstet eucharistia.
- XXXVII. Quid beatus martyr Cyprianus affirmat se præsentem contigisse his qui polluti de idolothytis Dominici corporis et sanguinis sacramenta temere susceperunt.
- XXXVIII. Quare peccatis criminalibus irretiti a sacramentis Dominicis arceantur.
- XXXIX. Judæos ab omni conventu fidelium arceantur.

- dos, præcipue ubi Christianorum celebratur oblatio.
- XL. Qualiter accedendum sit ad Dominici corporis et sanguinis mirabile sacramentum.
- XLI. De revelationibus quibus Dominus de veritate corporis et sanguinis sui hæsitantium corda firmavit.
- XLII. Miraculum de quodam Judæo.
- XLIII. Item de quodam sene eremita, cujus dubitationem Dominus eadem veritatis revelatione firmavit.
- XLIV. Item miraculum quod Romæ actum est.
- XLV. Item aliud.
- XLVI. De sacramento calicis quod revelatum sit B. Cypriano.
- XLVII. Qualiter in D. N. J. C. passione mysticum sit Pascha abolitum, et in ejus immolatione rei veritas sit ostensa.
- XLVIII. Utrum Pascha istud legitimum post anni spatium, vel post longa intervalla dierum, an quotidie a fidelibus sit edendum.
- XLIX. Quantum sacræ oblationis immolatio mortuorum spiritibus prosit.
- L. De quodam monacho qui per salutarem hostiam supplicium evasit.
- LI. De quodam cujus vincula in captivitate, oblato pro eo sacrificio, solvebantur.
- LII. De quodam nauta qui post longa maris discrimina Dominici virtute sacramenti mortem evasit.
- LIII. Quibus immolatio Dominici corporis mortuis prosit.
- LIV. Qua disciplina, qua modestia orandum sit, cum sacerdos sacrificat, et unusquisque in suo ordine horam sacræ communionis exspectat.
- LV. Quid cavendum in oratione sit.
- LVI. Cyprianus ad clerum deprecando Deum.
- LVII. Quod etiam in exteriori cultu sacrosanctum Domini altare ornandum sit.
- LVIII. Quod nihil super altare ponendum sit, præter sacrosancta oblatio.
- LIX. Quod pro homicidis et latronibus non sit sacrificandum.
- LX. De his qui eleemosynam tribuunt et peccata non dimittunt.
- LXI. Stupendum nimis de quodam presbytero.
- LXII. Quod qualiscunque sacerdotis excommunicatio valde formidanda sit, nec attendendum cujus meriti sit, sed cujus auctoritate hoc facit, etiamsi injusta videtur, quod absit, excommunicatio.
- LXIII. Laudabile nimis exemplum gloriosi Theodosii imperatoris.
- LXIV. Item aliud exemplum nimis pavendum.
- LXV. Quanta reverentia episcopali cathedræ sit habenda, et de domno Petro Alexandrino patriarcha.
- LXVI. Quam grave peccatum sit, sacra loca temerare, vel aliqua sorde polluere.
- LXVII. De quodam latrone in cœmeterio B. Joannis sepulto.
- LXVIII. Incipit epistola S. Augustini ad Auxilium episcopum pro causa injustæ excommunicationis.
- LXIX. Item capitula ad eandem rem pertinentia.
- LXX. De sacramento baptismatis B. Ambrosius.

Expliciunt capitula.

VERSES DOMNI ODONIS DE SACRAMENTO CORPORIS ET SANGUINIS DOMINI.

Convivas epuli mundos Deus esse superni
 Ut doceat, servis Dominus vestigia lavit,
 Muneribus variis, et pluribus inde rejectis,
 Frumentum et vinum cunctis hoc prætulit unum.
 Hoc sacrat, hoc nimium, quod sit breve quod nimis
 [atum,

A Tam modicum sumptu, tam perfacile atque paratissimum,
 Tam sublime tamen quod totam habeat Deitatem.
 Sufficit hoc solum mundi purgare piaculum.
 Hinc placet hoc munus quod sit de pluribus unum,
 Corpus huic capiti, caput inde cohæret et illi;
 Hoc genus, hoc unum placet, hoc durabit in ævum.
 Hoc facile est, nitidum, simplex, Deitateque plenum.

INCIPIUNT VERSUS PASCHASII RADBERTI AD PLACIDIUM DISCIPULUM.

(Vide inter Opera Paschasii Radberti.)

CAP. I. — *Quod humana infirmitas non facile debeat divina discutere, ex libro beati Hilarii episcopi et confessoris De Trinitate.*

Vetat beatus Apostolus Timotheo discipulo genealogiæ eloquia tractari, et fabulam interminatæ questionis attingi. Ædificationem vero Dei in fide esse, ut humanæ verecundiæ modum fideli omnipotentiae Dei religione concludat. Neque se infirmitas nostra ad perspicenda ea quæ perspicendi naturam non habent extendat. Quod si contuentibus solis claritatem virtus intenti luminis obstupescit, ut si quando causam radiantis lucis solertius acies curiosæ contemplationis inquirat, usque ad emortuum videndi sensum oculorum natura revocetur, accidatque nitendo magis videre, ne videas. Quid nobis in Dei rebus et sole justitiæ exspectandum est? Nonne incumbet volentibus supersapere stultitiam? Nonne ipsum illud acrae intelligentiæ occupabit? Non enim natura inferior causam naturæ potioris intelliget, nec subjacet humanæ conceptioni ratio cœlestis. Nam intra conditionem infirmitatis erit, quidquid infirmi conscientiæ subdetur. Excedit itaque humanam mentem Dei potestas, ad quam si infirmitas protendet, magis infirma reddetur, dum hoc ipsum quod obtinet, amittit potiore ad obtundendum eam rerum cœlestium natura, quæ omnem ejus consecantis se pervicaciam ipsa complexu ejus major infirmitat. Ut igitur sol ita videndus est ut potest videri, tantusque excipiendus est lumine, quantus admittitur, ne si plus velimus inspectare, minus quoque quam possumus consequamur, ita et ratio cœlestis in quantum se permittit intelligi in tantum exspectanda est, in quantum apprehendendam se dedit. Ne si contenti indulgentiæ moderatione non simus, amittamus indulta. Est ergo in Deo quod percipi potest, est plane, si modo quod potest velis. Sicut enim est in sole quod videas, si hoc velis videre quod possis, amittas autem quod potest videri, dum quod non potest nitentis; ita et in rebus Dei habes quod intelligas, si intelligere quod potes velis. Cæterum si ultra quam potes speres, id quoque quod potuisti, posse non poteris. Illos nunc arcanorum cœlestium scrutares consulo, ut secundum naturam suam nati ex Virgine Christi sacramentum loquantur. Unde dicent Virgini conceptum? unde Virgini partum? Qua hanc esse originum causam disputabunt? et quid intra recessus maternorum sinuum coaluisse corpus? Unde et homo est? unde tam verus. Post hæc quid sit descen-

disse de cœlis Filium hominum in cœlo manentem? Non enim ejusdem est secundum corporales causas descendere et manere quorum alterum descensionis transmutatio est, alterum manendi imperturbatio est. Vagit infans, sed in cœlo est. Puer crescit, sed plenitudinis Deus permanet. Jam vero cum ascendit ubi antea fuit, et descendit qui manet, quo intelligentiæ humanæ sensu continebitur? Dominus enim ait: Quid si videritis Filium hominis ascendentem ubi antea fuit? Ascendit Filius ubi antea fuit, et quis hoc sensus concipiet? Descendit de cœlo Filius hominis, qui in cœlis est, et quæ hoc ratio præstabit? Verbum caro factum est, quæ hoc verba loquentur? Fit caro Verbum, id est homo-Deus, et qui homo est, in cœlis est, et qui Deus, de cœlis est. Ascendit descendens, sed descendit non descendens. Est qui erat, et quod est non erat.

CAP. II. — *De Dominici corporis origine.*

Corpus sibi Dominus ita assumpsit, ut id ex Virgine conceptum formam cum servi esse effecerit. Virgo enim non nisi ex Spiritu sancto genuit quod genuit. Et quamvis tantum ad navitatem carnis ex se daret, quantum ex se feminæ edendorum corporum susceptis originibus impenderent, non tamen Jesus Christus per humanæ conceptionis coaluit naturam. Sed omnis causa nascendi invecata per Spiritum tenuit in hominis nativitate quod matris est, cum tamen haberet in originis nativitate quod Dei est. Hinc igitur maximum illud ac pulcherrimum suscepti hominis sacramentum Dominus ipse ostendit dicens: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.* Quod de cœlo descendit, conceptæ de Spiritu originis causa est; non enim corpori Maria originem dedit, licet ad incrementa partumque corporis omne quod sui sexus naturale est, contulerit. Quod vero hominis Filius est, susceptæ Virgine carnis est partus. Quod autem in cœlis est, naturæ semper manentis potestas est, quæ initiata conditaque per se carne non ex finitatis suæ virtute intra regionem se definiti corporis coarctavit. Spiritus virtute hac Verbi Dei potestate in forma servi manens ab omni intra extraque cœli, mundique circulo cœli, ac mundi Dominus non abfuit. Per hoc ergo et de cœlo descendit, et Filius hominis est, et in cœlis est. Quia Verbum caro factum est, non amiserat manere quod Verbum est, nam dum Verbum est, et in cœlis est, dum caro est, et hominis Filius. Dum Verbum est caro factum, et de cœlo est, et hominis est Filius, et in cœlo est. Quod et Verbi virtus non corporalibus modis manens non deerat, unde descenderat, et caro non aliunde originem sumpserat quam ex Verbo, et Verbum caro factum est, cum caro esset, non tamen non erat et Verbum. Absolute autem B. Apostolus etiam hujus incnarrandæ corporeæ nativitatis sacramentum locutus est dicens: Primus homo de terræ limo, secundus homo de cœlo. Hominem enim dicens, nativitatem ex Virgine docuit, quæ officio usa materno sexus sui naturam in conceptu et partu hominis ex-

A secuta est. Et cum ait secundum hominem de cœlo, originem ejus ex supervenientis in Virgine Spiritus sancti aditu testatus est. Atque ita cum et homo est, et in cœlo est, hominis hujus et partus a Virgine est, et conceptu ex Spiritu est. Novit Ecclesia unum Deum, ex quo omnia, novit et unum Dominum nostrum Jesum Christum per quem omnia, unum ex quo, et unum per quem. Ab uno universorum originem, per unum cunctorum creationem. In uno ex quo, auctoritatem innascibilitatis intelligit. In uno per quem, potestatem nihil differentem ab auctore veneratur. Cum ex quo, et per quem ad id creatur in his quæ creata sunt communionis auctoritas sit. Novit in Spiritu Deum Spiritum impassibilem et indescabilem. Didicit enim a Domino spiritui carnem et ossa non esse, ne forte cadere in eum corporalium passionum detrimenta credantur. Novit unum innascibilem Deum, novit et unigenitum Dei Filium. Confitetur Patrem æternum, et ab origine liberum, confitetur et originem Filii ab æterno, non per se ipsum, sed ab eo, qui a nemine semper est, natum ab æterno, nativitatem videlicet ex paterna æternitate sumentem. Novit de Deo non esse humanis judiciis sentiendum; neque enim nobis ea natura est, ut se in cœlestem cognitionem suis viribus efferat. A Deo descendendum est quod de Deo intelligendum sit, quia non nisi se auctore cognoscitur. Adsit licet sæcularis doctrinæ elaborata institutio, adsit vitæ innocentia, hæc quidem proficient ad conscientiæ gratulationem, non tamen cognitionem Dei consequentur. Moyses cum in terra Madian ovium pastor esset, ignem in rubo sine concrematione rubi contuens, Deum audivit, et nomen interrogavit, et naturam cognovit. Neque hæc de Deo, nisi per Deum cognita esse potuissent. Loquendum ergo non aliter de Deo est quam ut ipse ad intelligentiam nostram de se locutus est. Deo cui omnia in mortuis vivunt, hoc solum perit, quod sibi deperit. Nam judicaturus ipse de omnibus, et pro majestatis suæ misericordia pene meritum ignorantem moderaturus errori, negantes se jam non judicabit utique, sed negabit. Fidei veræ professio ita Deum ex Deo natum, ut lumen ex lumine, quod sine detrimento suo naturam suam præstat ex sese, ut det quod habet, et quod dederit habeat. Nascatur quoque quod sit, cum non aliud quam quod est natum sit. Et nativitas acceperit quod erat, nec ademerit quod accepit, sitque utrumque unum dum ex eo quod est nascitur, et quod nascitur neque aliunde neque aliud est; est enim lumen de lumine.

CAP. III. — *De Nativitate Filii Dei ex Patre.*

Non per consuetudinem humani partus Deus ex Deo nascitur, neque per elementa originis nostræ, ut homo ex homine propellitur. Integra illi, et perfecta, et incontaminata nativitas est, cujus a Deo exitio potius quam partus est. Est enim unus ex uno, non est portio, non est defectio, non est diminutio, non derivatio, non protentio, non passio, sed viventis naturæ ex vivente nativitas est, et Deus ex

Deo exiens, non creatura in Dei nomine electa. Non, ut esset, cepit ex nihilo, sed exiit a manente. Et exisse significationem habet nativitatis, non habet inchoationis. Non enim idem est cepisse substantiam, et Deum exisse de Deo. Et nativitatis hujus scientia licet non subjecta verbis sit, cum inenarrabilis sit, habet tamen in doctrina Filii fidei securitatem a Deo se manifestantis exisse. Habet hoc sacramenti sola nativitas, ut complectatur in se et nomen, et naturam, et potestatem, et professionem, quod universa nativitas non potest non in ea esse natura unde nascatur. Non affert ex terreni generis substantiam, quod ex uno non subsistit alieno. Quod autem alienum a se non est, id unum est genere naturæ, et quidquid unum est per nativitatem, non habet solitudinem.

CAP. IV. — *Quod formis sæpe comparabilibus erudiamur ad intelligenda divina.*

Humanæ itaque nativitatis conscientiam consulo, utrum non intra Patris originem maneat origo nascentium; nam tam etsi elementa illa inanima ac turpia quibus nascendi causæ inchoantur, in hominem alterum effluant, per naturæ tamen virtutem intra se invicem manent, dum et per datam a se naturæ ejusdem originem nascentem sequitur ille qui gignit, et per acceptam nativitatem, cujus virtus derivetur, non tamen auferatur in gignente, si manet ille qui gignitur. Et hoc quidem tantum ad humanæ nativitatis intelligentiam commemoratum a nobis sit, non etiam ad perfectum in Unigenito Deo nativitatis exemplum, quia naturæ humanæ infirmitas ex disparibus comparatur, et nec ex inanimis continetur ad vitam, nec statim in ea qui gignitur vivit, neque totum vivit ex vita, cum in ea multa sint quæ sine naturæ suæ sensu cum excreverint desecentur. In Deo vero quod est, totum vivit; Deus enim vita est, et hæc vita non potest quidquam esse nisi vivum, neque ex derivatione, sed ex virtute nativitas est. Ac sic dum totum quod est vivit, et dum totum quod ex eo nascitur virtus est, habet nativitatem, non habet demutationem, et impertit profectum, non amittit naturam. Et dum nativitatem quam dedit per indiscretæ naturæ similitudinem sequitur, et nativitas eam, quæ vivens ex vivente est, naturam nascendo non deserit. Affert autem pro parte fidei hujus significationem ignis in se ignem habens, et in igne ignis manens. Nam cum sit in eo splendor luminis, naturæ calor, virtus urendi, mobilitas æstuandi, totum tamen ignis est, et hæc universa una natura est. Habet quidem ex infirmitate quod per materiam subsistit ac vivit, et cum ea per quam vixerat, deficit. Sed hoc quod incorporale Dei est ex comparationum parte cognoscimus, ut non incredibile in Deum sit, quod pro parte aliqua in terrenis reperiat elementis. Quæro itaque nunc utrum divisio ac separatio sit, cum ignis ex igne est? Aut nunquid absciditur natura, ne maneat? Aut non sequitur natura, ne insit? cum ac-

(1) Vide S. Hilar., lib. II de Trin.

censo lumine ex lumine per quemdam quasi nativitatis profectum naturæ nulla defectio sit, et tamen sit lumen ex lumine. Aut nunquid hoc non manet in eo, quod ex sese sine defectione subsistat? Aut hoc non inest in eo, unde non recessum est, sed cum unitate substantiæ naturalis exiit? Et quæro an non unum sint, cum lumen ex lumine nec divisione separabilis sit, nec genere naturæ? Et hæc, ut dixi, ad intelligentiam tantum fidei comparata sint, non etiam ad Dei dignitatem, ut non potius intelligentiam invisibilium ex comparabilibus sumeremus, non utique, ut aliquod naturæ Dei satisfaceret comparationis exemplum, cum dignum et justum esset testanti de se Deo credere.

CAP. V. — *De Dei Patris substantia.*

Pater est ex quo omne quod est consistit. Ipse in Christo et per Christum origo omnium. Cæterum ejus in sese est, non aliunde quod est sumens, sed id quod est ex se atque in se continens. Infinitus quia non ipse in aliquo, sed intra eum omnia. Semper extra locum, quia non continetur in loco. Semper ante ævum, quia tempus ab eo est extra quem nihil est, et cui est semper, ut semper sit. Hæc veritas est sacramenti Dei, hoc imperspicabile naturæ nomen in Patre. Soli Filio notus, quia Patrem nemo novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Ergo de Patre una cum Filio revelante Filio, qui solo testis fidelis est, sentiamus.

CAP. VI. — *De nativitate Filii Dei ex Patre.*

(1) Filium mens consternatur attingere, et trepidat omnis sermo se prodere. Est progenies ingeniti, unus ex uno, verus a vero, vivus a vivo, perfectus a perfecto, virtutis virtus, sapientia sapientiæ, gloria gloriæ, imago invisibilis Dei, forma Patris ingeniti. Si quis forte intelligentiæ suæ imputabit generationis divinæ sacramentum, id est qualiter genuerit Pater Filium non posse se consequi, cum tamen et Pater sit absolute intelligendus, et Filius, majore istud dolore a me audiet ignorari. Ego nescio, non requiro, et consolabor me tamen. Archangeli nesciunt, angeli non audierunt, sæcula non tenent, propheta non sensit, Apostolus non interrogavit, Filius ipse non edidit. Cesset dolor querelarum. Nam te, quisquis es, qui hæc requiris, non revoco in exemplum, non in amplitudinem tendo, non deduco in profundum. Nonne æquanimiter ignorabis Creatoris nativitatem ignorans originem creaturæ? Hoc saltem requiro, sentisne te genitum, et quæ ex te generentur intelligis? Non quæro sensum unde haveris vitam, unde sortitus sis intelligentiam, unde adeptus sis: quale est quod in te sit odor, sensus, visus, auditus? Certe nemo quod facit nescit. Quæro unde ista his quos generes indulgeas; qualiter sensus inseras, oculos accendas, cor affigas. Hæc, si potes, enarra. Habes ergo quod nescis, et tribuis quæ non intelligis, æquanimiter imperitus in tuis, insolenter in Dei rebus ignarus es.

Recta fides.

Stat in hoc intelligentia sine verborum. Est Filius ab eo Patre qui est. Unigenitus ab ingenito, progenies a parente, vivus a vivo. Ut Patris vita in semetipso, ita et Filio data est vita in semetipso. Perfectus a perfecto, quia totus a toto. Non divisio, aut discissio, quia alter in altero, et plenitudo divinitatis in Filio est. Incomprehensibilis ab incomprehensibili. Novit enim nemo nisi invicem. Invisibilis ab invisibili, quia imago Dei invisibilis est, et quia qui vidit Filium, vidit et Patrem. Alius ab alio, quia Pater et Filius. Non natura divinitatis alia et alia, quia ambo unum. Deus a Deo. Ab uno ingenito Deo unigenitus Deus. Non dii duo, sed unus ab uno. Non ingeniti duo, quia natus est ab innato. Alter ab altero nihil differens, quia vita viventis in vivo est. Hæc de natura divinitatis attingimus, non summam intelligentiæ comprehendentes, sed intelligentes esse incomprehensibilia quæ loquamur.

CAP. VII. — *De Filii Dei generatione ex matre.*

Humani autem generis causa Dei Filius natus ex Virgine est, et Spiritu sancto ipso sibi in hac operatione famulante et sua videlicet Dei inumbrante virtute corporis sibi initia conscivit, et exordia carnis instituit, ut homo factus ex Virgine naturam in se carnis acciperet, perque hujus admistionis societatem sanctificatum in eo universi generis humani corpus existeret. Ut quemadmodum omnes in se per id quod corporeum se voluit esse, conderentur, ita rursum in omnes ipse per id quod ejus est invisibile referretur. Dei igitur imago invisibilis pudorem humani exordii non recusavit. Et per conceptionem, partum, vagitum et cunas, omnes naturæ nostræ contumelias transcucurrit. Quid tandem dignum a nobis tantæ dignationis affectui rependetur? Inenarrabilis a Deo originis unus unigenitus Deus in corpusculi humani formam sanctæ Virginis utero insertus accrescit. Qui omnia continet, et intra quem et per quem cuncta sunt, humani partus lege profertur. Et ad cujus vocem angeli atque archangeli tremunt, cælum, et terra, et omnia mundi hujus elementa solventur, vagitu infantilæ auditur. Qui invisibilis et incomprehensibilis est, non visu, sensu tactuque moderandus, cunis est obvolutus. Hæc si quis indigna Deo recolet, tanto se majori beneficii obnoxium confitebitur, quanto minus hæc Dei convenerint majestati. Non ille eguit homo effici, per quem homo factus est. Sed nos eguimus ut Deus caro fieret et habitaret in nobis, id est assumptione carnis unius universæ carnis interna incolet. Humilitas ejus nostra nobilitas est, contumelia ejus honor noster est. Quod ille Deus in carne consistens, hoc nos vicissim in Deum ex carne renovati. Sed ne forte detineant scrupulosas mentium cogitationes, cunæ, vagitus, partus atque conceptio, recolenda est in singulis Dei dignitas, ut voluntatis humilitatem potestatis ambitio præcedat, nec dignationem dignitas derelinquat. Videamus igitur quæ sint mysteria conceptus. Angelus Zachariæ loquitur, sterili partus

A affertur. De incensi loco sacerdos mutus egreditur. Joannes in vocem adhuc utero matris detentus erumpit. Mariam angelus benedicit, matrem Filii Dei virginem pollicetur. Illa virginitatis suæ conscia, difficultate facti commovetur. Angelus ei efficientiam divinæ operationis exponit; ait enim: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Spiritus sanctus desuper veniens Virginis interiora sanctificavit, et in his spirans, qui ubi vult Spiritus spirat, naturæ se humanæ carnis immiscuit. Et id quod alienum a se erat, vi sua ac potestate præsumpsit. Atque ut ne quid per imbecillitatem humani corporis dissideret, virtus altissimi Virginem obumbrat, infirmitatem ejus velut per umbram circumfusam confirmans, ut ad sementinam ineuntis Spiritus efficaciam substantiam corporalem divinæ virtutis inumbratio temperaret. Hæc conceptionis est dignitas. Videamus partum, vagitum et cunas, dignitas quæ sequatur. Loquitur ad Joseph angelus parituram Virginem, et eum, qui natus fuerit, vocandum Emmanuel, id est: *Nobiscum Deus.* Proclamat Spiritus per prophetam. Angelus testis est, Deus nobiscum est ille qui nascitur. Novum magis de cælo stellæ lumen effertur, et cæli Dominum signum cœlestis prosequitur. Angelus pastoribus nuntiat natum Christum Domini, salutem universorum. Multitudo exercitus cœlestis in laudem puerperii concurrat, et tanti operis præconia divini cœtus gaudia eloquuntur. Gloria deinde in cœlis Deo, et pax in terra hominibus bonæ voluntatis nuntiatur. C Adsunt deinde magi, involutum pannis adorant, et post illam inanem scientiæ suæ arcanam operationem posito in cunis genu flectunt. Sic per magos cunarum sordes adorantur, sic vagitus per angelorum divina gaudia honorantur. Sic partui proclamans per prophetam Spiritus, et id ipsum angelis nuntians et novæ lucis stella famulatur. Sic initia nascendi Spiritus sanctus superveniens, et inumbrans virtus Altissimi molitur. Aliud intelligitur, aliud videtur; aliud oculis, aliud animo conspicitur. Parit Virgo, partus a Deo est. Infans vagit, laudantes angeli audiunt. Pannis sordet, Deus adoratur. Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur. Par etiam est reliquæ cursus ætatis; nam omne tempus quod in homine egit, Dei operibus explevit. D De singulis autem non est tempus edicere. Tantum illud in universis virtutum et curationum generibus contuendum est in carnis assumptione hominem, Deum vero in gestis rebus existere.

CAP. VIII. — *Dominum nostrum Jesum Christum per assumptam carnem naturaliter manere in nobis, et nos per perceptionem corporis et sanguinis ejus manere in eo.*

Si vere Verbum caro factum est, et vere nos Verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui et naturam carnis nostræ jam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, et naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicandæ

carnis admiscuit? Ita enim omnes unum sumus, quia et in Christo Pater est, et Christus in nobis est. Quisquis ergo naturaliter Patrem in Christo negabit, neget prius non naturaliter vel se in Christo vel Christum sibi inesse, quia in Christo Pater et Christus in nobis unum in his esse nos faciunt. Si vere igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, et vere homo ille qui ex Maria natus fuit Christus est, nosque vere sub mysterio carnis corporis sui sumimus, et per hoc unum erimus, quia Pater in illo est, et ille in nobis; quomodo voluntatis unitas asseritur, cum naturaliter per sacramentum proprietatis perfectæ sacramentum sit unitatis? Non est humano aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum. Neque per violentiam aut impudentem prædicationem cœlestium dictorum sanitati alienæ, atque impiæ intelligentiæ extorquenda perversitas est. Quæ scripta sunt legamus, et quæ legerimus intelligamus, et tunc perfecto fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate quæ dicimus nisi ab eo discimus, stulte atque impie dicimus. Ipse enim dixit: Caro mea vere est esca; et sanguis meus vere est potus. Qui edit carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. De Veritate carnis et sanguinis non relictus est ambigendi locus. Nunc enim et ipsius Domini professione, et fide nostra vera caro est, et vere sanguis est. Et hæc accepta atque hausta id efficiunt, ut et nos in Christo, et Christus in nobis sit. Anne hoc veritas non est? Contingat plane his verum non esse, qui Christum Jesum Deum verum esse denegant. Est ergo in nobis ipse per carnem, et sumus in eo, dum secum hoc quod nos sumus, in Deum est. Quam autem in eo per sacramentum communicatæ carnis et sanguinis sumus, ipse testatur dicens: Et hic mundus me jam non videt; vos autem me videbitis, quoniam ego vivo, et vos vivetis. In illa die vos cognoscetis quoniam ego in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis. Si voluntatis tantum unitatem intelligi vellet, cur gradum quemdam atque ordinem consummandæ unitatis exposuit? Nisi ut cum ille in Patre per naturam divinitatis esset, nos contra in eo per corporalem ejus nativitatem, et ille rursus in nobis per sacramentorum inesse mysterium crederetur, ac sic perfecta per mediatorem unitas doceretur, cum nobis in se manentibus ipse maneret in Patre, et in Patre manens maneret in nobis. Et ita ad unitatem Patris proficeremus, cum qui in eo secundum nativitatem inest, nos quoque in eo naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter permanente. Quam autem naturalis in nobis unitas sit, ipse ita testatus est: Qui edit carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Non enim quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, ejus tantum ipse assumptam habens carnem, qui suam sumpserit. Perfecte autem hujus unitatis sacramentum superius jam docuerat dicens: Sicut misit me vivus Pater, et ego vivo per Patrem, et qui manducaverit

(2) Vide S. Hilar. lib. III, de Trin.

meam carnem, et ipse vivit per me. Vivit ergo per Patrem; et quomodo per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivemus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id de quo agitur secundum propositum exemplum assequamur. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quod in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, victuris nobis per eum ea conditione qua vivit ille per Patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum vivimus, id est naturam carnis suæ adepti, quomodo non naturaliter secundum Spiritum in se Patrem habeat, cum vivat ipse per Patrem? Vivit autem per Patrem, dum nativitas non alienam ei intulit, diversamque naturam, dum quod est ab eo est, nec tamen ab eo per aliquam incidentem naturæ dissimilitudinem separatur, dum in se per nativitatem habet Patrem in virtute naturæ. Hæc autem a nobis idcirco commemorata sunt, quia voluntatis tantum inter Patrem et Filium unitatem hæretici mentientes, unitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo, tanquam nobis ad Filium et per Filium ad Patrem obsequio tantum ac voluntate religionis unitatis nulla per sacramentum carnis et sanguinis naturalis communionis proprietatis indulgeretur. Cum et per honorem nobis datum Dei Filii, et permanentem in nobis carnaliter Filium, et in eo nobis corporaliter et inseparabiliter unitatis mysterium veræ ac naturalis unitatis sit prædicandum.

CAP. IX. — *Ecclesiæ fides catholica.*

Ecclesiæ fides apostolicis imbuta doctrinis novit in Christo nativitatem, sed ignorat exordium; scit dispensationem, sed nescit divisionem. Non partitur Jesum Christum, ut Jesus non ipse sit Christus, nec Filium hominis discernit a Dei Filio, ne Filius Dei forte non et Filius hominis intelligatur. Non assumit Filium Dei in Filium hominis, neque tripartita Christum fide scindit, cujus desuper texta vestis inscissa est, ut Jesum Christum, et in Verbum, et in animam, et in corpus inscindat, neque rursus Deum Verbum in animam et corpus assumat. Totum ei Deus Verbum est, totum et homo Christus. Retinens hoc in sacramento confessionis suæ unum, nec Christum aliud credere quam Jesum, nec Jesum aliud prædicare quam Christum. Non ignoro autem in quantum humanæ intelligentiæ infirmitatem magnificentia mysterii cœlestis impediatur (2). Ut hæc non facile aut verbis enuntiare, aut dijudicare sensu, aut etiam complecti mente possimus. Æternitas Patris locum, tempus, speciem, et quidquid illud humano sensu concipi poterit, excedit. Ipse extra omnia, et in omnibus, capiens universa, et capiendus a nemine. Non accessu decessuro mutabilis, sed invisibilis, incomprehensibilis, plenus, perfectus, æternus, non aliunde quid sumens, sed ad id quod ita manet, sibi ipse sufficiens. Hic ergo ingenitus ante omne tempus ex se Filium genuit; non ex aliqua subjacente materia, quia per Filium omnia; non ex nihilo, quia ex se

Filium; non ut partum, quia nihil in Deo demutabile aut vacuum est. Non partem sui, vel divisam, vel discissam, vel extensam, quia et impassibilis et incorporeus Deus est. Hæc autem passionis et carnis sunt, et secundum Apostolum: In Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Sed incomprehensibiliter, inenarrabiliter, ante omne tempus et sæcula unigenitum ex his quæ ingenita in se erant, procreavit, omne, quod Deus est, per charitatem atque virtutem nativitati ejus impertiens. Ac sic a perfecto, ingenito æternoque Patre unigenitus, et perfectus, et æternus est Filius. Ea autem quæ ejus sunt secundum corpus quod assumpsit, bonitatis ejus ad salutem nostram voluntas est. Invisibilis enim, et incorporeus, et incomprehensibilis, utpote ab eo genitus, tantum in se et materiæ et humilitatis recepit, quantum in nobis erat virtutis ad intelligendum se et sentiendum et contuendum. Imbecillitati nostræ potius obtemperans, quam de his in quibus erat ipse deficiens. Igitur perfecti Patris perfectus Filius, et ingeniti Dei unigenita progenies, qui ab eo qui habet omnia, accepit omnia, Deus a Deo, Spiritus ab spiritu, lumen a Lumine. Confidenter ait: Pater in me, et ego in Patrem. Quia ut Spiritus Pater, ita et Filius Spiritus. Ut Deus Pater, ita et Filius Deus. Ut lumen Pater, ita et Filius lumen. Ex his ergo quæ in Patre sunt, ea in quibus est Filius, id est ex toto Patre totus Filius natus est. Non aliunde, quia nihil antequam Filius. Non ex nihilo, quia ex Deo Filius. Non in parte, quia plenitudo Deitatis in Filio. Neque in aliquibus, quia in omnibus. Sed ut voluit, qui potuit, ut scit qui genuit. Quod in Patre est, hoc et in Filio est. Quod in ingenito, hoc et in Unigenito. Alter ab altero, et uterque unum. Non duo unus, sed alius in alio, quia non aliud in utroque. Pater in Filio, quia ex eo Filius. Filius in Patre, quia non aliunde quod Filius. Unigenitus in ingenito, quia ab ingenito unigenitus. Ita in se invicem, quia ut omnia in ingenito Patre perfecta sunt, ita omnia in Filio unigenito perfecta sunt. Hæc in Filio et in Patre unitas, hæc virtus, hæc charitas, hæc fides, hæc spes, hæc veritas, via, vita: non calumniari de virtutibus suis Deo, nec per secretum ac potestatem nativitatis obrectare Filio: Patri ingenito nihil comparare; Unigenitum ab eo nec tempore nec virtute discernere; Deum Filium, quia ex Deo est confiteri. Curam ergo humani generis habens Dei Filius, primum ut sibi crederetur homo factus est, ut testis divinarum rerum nobis esset ex nostris, perque infirmitatem carnis Deum Patrem nobis infirmis et carnalibus prædicaret. Voluntatem in eo Dei Patris efficiens, cum dicit: Non veni voluntatem meam facere, sed voluntatem ejus qui me misit. Non quod nollet et ille quod faciat, sed obedientiam suam sub effectu paternæ voluntatis ostendit, volens ipse voluntatem Patris explere. Erat autem hæc efficientia voluntatis voluntas.

CAP. X. — *Non confidendum in humana prudentia.*

Non est in tantum confidendum prudentia huma-

na, ut perfectum putet se sapere quod sapiat, et in eo absolute rationis summam contineri arbitretur, quod ipsa mente pertractans æquabili undique apud se existimet veritatis opinione constare. Non enim concipiunt imperfecta perfectum, neque quod ex alio subsistit, absolute vel auctoris sui potest intelligentiam obtinere, vel propriam, se quidem in eo tantum quod est sentiens, cæterum ulterius sensum suum, quam sibi constituta sit natura, non tendens. Motum enim suum non sibi debet, sed auctori. Et ideo quod in aliud ex auctore subsistit, imperfectum sibi est, dum constat aliunde. Et necesse est ut in quo perfectum se putet sapere, desipiat, quia naturæ suæ non moderans necessitatem, et omnia infirmitatum suarum existimans terminis contineri falso jam sapientiæ nomine gloriatur, quia sapere sibi ultra sensus sui non liceat potestatem, et quam infirmum subsistendi est virtute, tam sensus sit. Atque ad id imperfectæ naturæ substitutio perfecti sensus sapientiam obtinere se glorians, stultæ sapientiæ irridetur opprobrio.

CAP. XI. — *De Dei Verbo Cyprianus vel Hilarius.*

Verbi appellatio in Dei Filio de sacramento nativitatis est, sicuti sapientiæ et virtutis est nomen. Quæ cum in Deum Filium cum substantia veræ nativitatis exstiterint, Deo tamen ut sua propria, quamvis ex eo in Deum sunt nata, non desunt, quia nativitas non habet detrimentum generandi, cum perfectum teneat nascendi. Et ideo earum rerum unigenito Deo apta cognomina sunt, quæ cum eum subsistentem ex nativitate consumment, tamen Patri non desint; exinde mutabilis virtute naturæ. Unigenitus enim Deus, et Verbum est. Sed innascibilis Pater nunquam omnino sine Verbo est, non quod prolatio vocis natura sit Filii, sed ex Deo Deus cum nativitatis virtute subsistens, ut a Patre proprius, et per naturæ indifferentiam inseparabilis doceretur, significatus in Verbo est, sicut Christus sapientia et virtus Dei est, non ille, ut intelligi solet, internæ potestatis aut sensus efficax motus, sed natura tenens per nativitatem substantiæ veritatem his internarum rerum significata nominibus est. Non enim id quod nascendo subsistit, potest id ipsum videri esse, quod unicuique sempiternum est. Sed æterno Deo Patre unigenitus Filius in subsistentem Deum natus, ut non alienus esse a natura paternæ divinitatis posset intelligi, per hæc proprie nomina tantum subsistens ostensus est, quibus, ex quo subsisterat, non carebat.

CAP. XII. — *Cypriani assertio vera de Deo.*

Mundi unus est Rector, unus est Dominus, qui universa quæcunque sunt verbo jubet, ratione dispensat, virtute consummat. Hic nec videri potest visu clarior est; nec comprehendi, tactu purior est; nec æstimari, sensibus major est. Et ideo sic eum digne æstimamus, dum inæstimabilem dicimus. Quod verò templum habere possit Deus, cujus templum totus est mundus? Et cum homo latius maneat, intra unam ædiculam vim tantæ majestatis æstimas posse con-

cludi? In nostra dedicandus est mente, in nostro consecrandus est pectore. Nec nomen Dei quaras, etc.

CAP. XIII. — Augustinus de Dei Verbo.

Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis. Quare non ait: Mundi estis propter baptismum quo abluti estis; sed ait: Propter verbum, quod locutus sum vobis, nisi quia et in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum, etiam ipsum tanquam visibile verbum. Nam de hoc utique dixerat, quando pedes discipulis lavit. Qui lotus est, non indiget ut lavet, sed est mundus totus. Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur. Nam et in ipso verbo alius est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Ait Apostolus: Quia si confessus fueris in ore tuo quia Dominus est Jesus, et credideris in corde tuo quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. Corde creditur ad justitiam, ne [ore] autem sit confessio ad salutem. Unde et in Actibus apostolorum legitur: Fide mundans corda eorum. Et in Epistola sua B. Petrus: Sic et vos, inquit, baptisma salvos faciet, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio, hoc est verbum fidei quod prædicamus, qua sine dubio, ut mundare possit, consecratur et baptismus. Christus quippe nobiscum vitis cum Patre agricola dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea. Lege Apostolum, et vide quid adjungat: Ut eam sanctificaret, inquit, mundans eam lavacro aquæ in verbo. Mundatio igitur nequaquam fluxu et labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo (3). Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem, offerentem, benedicientem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam et ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait: Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis.

CAP. XIV. — De libello Paschasii Rathberti ad Placidium discipulum, Christi communionem verum corpus et sanguinem esse non dubitandum.

Quisque catholicorum recte Deum cuncta creasse de nihilo corde credit, etc.

(Subsequitur pene integer Paschasii libellus jam alias editus.)

CAP. XXXVI. — Quid digne vel indigne sumentibus Dominici corporis et sanguinis præstet eucharistia.

Instruens beatus Apostolus Corinthios de Dominici corporis et sanguinis sacramento, ut scirent quantum illi reverentiæ deberent, ait inter cætera: Ego enim accepi a Domino, quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit, et dixit: Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur;

(3) Vide S. Aug. tract. 80 in Joan. Evang.

A hoc facite in meam commemorationem. Simili modo et calicem postquam cœnatum est dicens: Hoc poculum novum testamentum est in meo sanguine; hoc facite in meam commemorationem. Ostendit illis mysterium eucharistiæ inter cœnandum celebratum non cœnam esse. Medicina enim spiritualis est, quæ cum reverentia degustata purificat sibi devotum. Siquidem memoria redemptionis nostræ est, ut Redemptoris memores, majora ab eo consequi mereamur, mortem Domini annuntiantes, donec veniat. Quia enim morte Domini liberati sumus, hujus rei memores in edendo et potando carnem et sanguinem, quæ pro nobis ablata sunt, significamus novum testamentum in his consueti, quod est nova lex, quæ obedientem sibi tradit cœlestibus regnis.

B Nam et Moyses accepto sanguine vituli in patera aspersit super filios Israel dicens: Hoc est testamentum quod disposuit Dominus ad vos. Hoc figura fuit testamenti quod Dominus novum appellavit, ut illud vetus sit quod Moyses tradidit. Testamentum ergo sanguine constitutum est, quia beneficii divini sanguinis testis est, in cuius typum nos calicem mysticum ad tuitionem corporis et sanguinis, et animæ percipimus, quia sanguis Domini sanguinem nostrum redemit, id est totum hominem salvum fecit. Caro enim Salvatoris pro salute corporis, sanguis vero pro anima nostra effusus est, sicut prius præfiguratum fuerat a Moyse: Caro, inquit, pro corpore vestro offertur, sanguis vero pro anima, ideoque non manducandum sanguinem. Itaque quicumque ederit panem hunc, aut biberit calicem Domini indigne, Domino reus erit corporis et sanguinis Domini. Indignum dicit esse Domino, qualiter mysterium celebrat, quod ab eo traditum est. Non enim potest devotus esse, qui aliter præsumit quam datum est ab auctore. Ideo præmonet ut secundum ordinem traditum devota mens sit accedentis ad eucharistiam Domini, quoniam futurum est iudicium, ut quemadmodum accedit unusquisque, reddat causas in die Domini nostri Jesu Christi: quia sine disciplina traditionis et conversationis qui accedunt, rei sunt corporis et sanguinis Domini. Quid est autem reos esse, nisi pœnas dare mortis Domini? Occisus est enim pro his qui beneficium ejus irritum ducunt. Probet autem se homo, et sic de pane edat, et de poculo bibat; qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non discernens corpus Domini. Devoto itaque animo et cum timore accedendum ad communionem docet, ut sciat mens reverentiam se debere ei ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet judicare, qui sumit, quia Dominus est, cuius mysterio sanguinem potat, qui testis est beneficii Dei. Quem nos si cum disciplina accipiamus, non erimus indigni corpore et sanguine, agentes gratias Redemptori. Ideo multi in vobis invalidi et ægroti, et dormiant multi. Ut verum probaret quod examen futurum est accipientium

corpus Domini, jam hic imaginem iudicii ostendit in eos qui inconsiderate corpus Domini acceperant, dum febribus et infirmitatibus corripiebantur, et multi moriebantur, ut in his cæteri discerent, et paucorum exemplo cæteri territi emendarentur, non inultum scientes corpus Domini negligenter accipere, et eum quem hic pœna distulerit, gravius tractandum fore, quia contempsit exemplum. Quod si nosmetipsos discernere-mur, non utique dijudicaremur. Dum iudicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Hoc dicit, quia si nosmetipsi errores nostros corrigeremus, non a Domino iudicaremur, et quia corripimur, tamen pro nobis est, ut timore ipso emendemur. In paucis enim omnium est emendatio, ne cum hoc mundo, id est cum infidelibus, damnemur. Nihil enim differt ab infideli, qui inconsiderate ad mensam Domini accedit.

CAP. XXXVII. — *Quid beatus martyr Cyprianus affirmat se præsente contigisse his qui polluti de idolothytis Domini corporis et sanguinis sacramenta temere susceperunt.*

Præsente, inquit, ac teste me ipso, accipite quid evenit. Parentes foras fugientes, dum trepidi minus consulunt, sub nutricis alimento parvulam filiam reliquere. Relictam nutrix detulit ad magistrum. Illic ei apud idolum, quo populus confluebat, quod carnem necdum posset edere per ætatem, panem mero mistum, quod tamen et ipsum de immolatione pereuntium supererat tradidere. *Reliqua legantur apud S. Cyprianum, lib. De lapsis.*

CAP. XXXVIII. — *Quare peccatis criminalibus irretiti a sacramentis Dominicis arceantur.*

Cum itaque ipse Filius Dei dicat: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*, ita intelligendum est eadem redemptionis nostræ mysteria vere esse corpus et sanguinem Domini, ut illius unitatis perfectæ, quam cum capite nostro jam spe postea retenebimus, pignora credere debeamus. Inde et sacramenta a sanctificatione vel secreta virtute dicuntur. Unde etiam criminum sceditate capitalium a membrorum Christi sanitate deviantes ab ipsis sacramentis ecclesiastico suspenduntur iudicio. Qui enim corpus et sanguinem Domini digne manducat et bibit, designat se esse in Deo et Deum in eo. Qui vero medicinam vel non habet, vel ea indigne utitur, longe se esse a medico languendo testatur. Non enim mentitur qui dicit: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, et reliqua. Sciendum vero a sanctis Patribus ob hoc vel maxime constitutum, ut mortaliter peccantes a sacramentis Dominicis arceantur, ne indigne ea percipientes vel majori reatu involvantur, ut Judas, quem post panem temere a Magistro susceptum diabolus dicitur plenius invasisse, ut crimen quod prius scelerata præmeditatione conceperat, jam sceleratissimo consummaret effectu; vel ne, quod Apostolus de Corinthiis dicit, infirmitatem corporis et imbecillitatem ipsamque mortem præsumptores incurrant: et ut ad commu-

nionem suspensi terrore ejusdem exclusionis, et quodam condemnationis anathemate compellantur studiosius pœnitentiæ medicamentum appetere, et avidius recuperandæ salutis desiderii inhiare.

CAP. XXXIX. — *Judæos ab omni conventu fidelium arcendos, præcipue ubi Christianorum celebratur oblatio.*

In celebratione autem tanti mysterii cavendum valde est ne intersint hæretici vel pagani; præcipue vero Judæi non solum a liminibus ecclesiæ, sed ab omni prorsus conventu fidelium sunt arcendi. Solent enim nequissimi et perditissimi omnium hominum cum principe suo diabolo vitalibus detrahère sacramentis, quantumque in ipsis est, ausu impio conari, quo valeant pretium redemptionis humanæ profanare atque polluere, quod olim beatissimi Syri confessoris tempore manifeste deprehensum dignaque est ultione punitum. Qualiter vero actum sit, quia magnam habet Domini laudem, sicut in Vita prædicti confessoris legitur, huic capitulo putavimus inserendum. Perfectis igitur templi sive altaris dedicationis insignibus, beatissimus Syrus quotidianas Deo laudes in eo et hostias offerebat. Una autem dierum, dum missarum solemnias singularis pontifex ibidem celebraret, et copia filiorum ejus, quos verbi semine juxta Apostolum Deo genuerat, devota sanctis mysteriis interesset, audacter Judæus in eum ingressus, maligno instigante spiritu, corpus Dominicum suscipere, eumque in sterquilinum projicere molitus est. Qui inter turbas fidelium ad manus viri Dei perveniens, ausu nefario immundo ore corpus suscepit Dominicum. Quod ut ad rejiciendum os aperuit, digna ultione percussus sine effectu verborum, cunctis audientibus et videntibus, clamare cœpit. Volebat labia jungere, nec valebat, sed lingua rigida loquendi officium non præbebat. Et quasi ignitum jaculum in ore portans immensis torquebatur doloribus. Resonabat omnis illa ecclesia ineptæ vocis clamoribus, et de tam egregii virtute miraculi Christi fidelium lætabatur conventus, impleturque illud. Derisores ipse deridet; et quod Apostolus ad Galatas scribit: *Nolite errare, Deus non irridetur; quæ enim seminaverit homo, hæc et metet.* Judæus autem et incredulus nec audierat id est fraudem ista præconia (*sic*), qui sancto Spiritui putavit stropham inducere. Quem vir Dei suo conspectui præsentari præcepit, atque adveniendi dixit: *Incredula et perfidiæ mens plena, quare tam iniqui hostis implesti consilium, ut æstimares corpus Christi corpus vilissimum? Ecce quod clandestinus persuasor te miserum illexit ut faceres, cunctis fidelibus suis divina virtus ostendet.* Judæus autem, nimio dolore superatus, voces emittere absque sermonibus non cessabat habens in gutture suo malitiæ cruciatum, quia secundum sanctissimi vaticinium Simeonis, *incredulis est pernicietas ac ruina, ita fidelibus suis vita exsultatio est verbum Dei.* Nam mirabili libratione corpus Dominicum in ore videbatur Judæi dependere, ut nec linguæ subter compagi insideret.

nec desuper immundo adhereret palatui. Sed postulanti-
bus fidelibus pro ejus miseria, vir Domini manum tetendit, et sanctæ eucharistiæ mysterium a sacrilego ore abstraxit dicens: Ecce nunc liberatus es, de cætero cave hujusmodi simile ne facias, et ne ulterius repetere hoc præsumas. Judæus autem, ejus pedibus advolutus, clamabat se Christo Dominino crediturum, si sacri eum baptismatis unda perfunderet, ac pio ejus conventui copularet. Tibi, inquit, Dei omnipotentis Pater refero gratias, qui Judaicam perfidiam non dedignaris corrigere, sed ad tui Unigeniti fidem ampla pietate conversis. Baptizato autem illo, multi ex Judæis credentes cum eo sacro renati baptismate Christi fidelibus, ac spirituali coetui sunt uniti.

CAP. XL. — *Qualiter accedendum sit ad Dominici corporis et sanguinis mirabile sacramentum.*

Confessiones autem dari diligentius præcipimus, maxime de commotionibus animi, antequam ad missam eatur, ne forte quis accedat indignus ad altare, id est si cor mundum non habuerit. Melius est enim expectare donec sanum fuerit et alienum a scandalo atque invidia, quam accedere audacter ad iudicium tribunalis. Tribunal enim Christi altare est, et corpus suum inibi cum sanguine iudicat indigne accedentes. Sicut ergo a peccatis carnalibus et capitalibus temperandum est antequam communicandum sit, ita etiam ab interioribus vitiis et morbis languentis animæ abstinendum est ante veræ pacis conjunctionem et æternæ salutis compaginem. Cum itaque ad terribilem mensam opportunum tempus invitat, præcavendum est summopere ut nullus ibi Judæus reperiatur, nullus malignus accedat, non fucata verba lingua proferat, nec insidiæ mente condantur, sed quod voluntas possidet, sermo declaret. Et nunc illo præsto est Christus, qui illam ornavit mensam; ipse istam quoque consecrat. Non enim homo est, qui proposita corpus Christi facit et sanguinem, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Ore sacerdotis verba proferuntur, et Dei virtute consecrantur et gratia. *Hoc est, ait, corpus meum.* Hoc verbo proposita consecrantur, et sicut illa vox, quæ dixit: *Crescite et multiplicamini, et complete terram, simul quidem dicta est, sed omnium tempore sentit effectum, ad generationem operante natura: ita et vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ usque ad hodiernum diem et usque ad ejus adventum præstat sacrificio firmitatem. Nullus igitur fictus accedat, nullus fucato animo tantis audeat proximare mysteriis, ne condemnetur, et sententiam mereatur, et quod Judas sustinuit patiat. Nam illum post communicationem mensæ diabolus intravit, non quia contempserat Dominicum corpus, sed quia impudentia et malignitas mentis ejus ut adversarius in eo habitaret effecit. Ut discas quod indignis, et fucate mysteriorum secreta celebrantibus a diabolo præparantur insidiæ, et magis magisque ademptantur, qui non æquo animo communicare festinant.*

A Et hæc dico non ut vos terream, sed ut cautiore efficiam. Nemo sit Judas in mensa. Hoc sacrificium cibus est spiritualis, nam sicut corporalis cibus cum ventrem invenerit adversis humoribus occupatum amplius lædit, magis nocet, nullum præstat auxilium, ita est iste spiritualis cibus, si aliquem reperit malignitate pollutum, magis eum perdit, non sua natura, sed accipientis ex vitio. Pura igitur mens in omnibus, pura cogitatio, quia et sacrificium purum est. Sanctam animam præparemus. Ex hoc non multo tempore, sed una corrigitur die. Nam si tibi contra inimicum tuum dolor est, solve iras, inimicitias laxa, ut remedium de mensa percipias. Ad sanctum ac terribile sacrificium properas? Erubescere oblationis arcana. Occisioni propositus Christus est, et cur occisus est videamus. Ut cœlestia scilicet pacificet (*sic*), ut in terra reconciliet universa, ut amicum te constituat angelorum, et Dei habentis omnium potestatem. Animam suam pro te Dominus dedit, et tu inimicus conservo perduras? et cum hoc animo ad mensam pacis accedis? Ille nec mori quidem pro tua utilitate recusavit, et tu nec iram tuam conservo pro tua liberatione concedis? Sed forsitan dicis: Ab inimico fraudatus sum, multis me læsit dispendiis, magnis me detrimentis oneravit. Quidquid dixeris pecuniarum vertitur causa. Non te crucifixit, sicut Judæi Christum, et tamen ille effusum sanguinem pro salute eorum qui effuderunt larga pietate concessit. Inimicum Deo est tumidum pectus. Merito autem reconciliationis causa hoc sacrificium constitutum est. Et si sacrificii præcepta contempnis, sacrificii remedium sentire non poteris. Comple illud cuius causa sacrificium factum est, ut sacrificio perfruaris. Ideo Filius advenit, ut humanam naturam divinæ reconciliet pietati. Ideo et nos, cum hoc facimus, suo fecit vocabulo nuncupari. *Beati, inquit, pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Hoc enim fac quod Dei unicus fecit, si et tibi et aliis pacis volueris auctor existere; ideo namque te vocat Filium Dei. Deus in sacrificii celebratione nihil aliud nisi de fratris reconciliatione mandavit. Hæc igitur mentibus nostris glutinata perdurent. Sanctum osculum teneamus quod animas sociat, mentes et unum corpus ostendit, quia unum corpus omnes videmur esse sortiti. Et ideo misceamus nos in uno corpore, non corporum commistione, sed animarum charitate laqueati, et sic divinæ possumus mensæ fructibus satiari. Nam etsi multis bonis conscientie abundemus, reconciliatione contempta nullum possumus solatium promereri.

CAP. XLI. — *De revelationibus, quibus Dominus de veritate corporis et sanguinis sui hesitantium corda firmavit.*

Hæc namque Dominici corporis et sanguinis gratia tanta est, quantam nullus hominum cogitare potest. Per hanc siquidem reconciliatur mundus Deo, per hanc homines dii efficiuntur et, cum sint natura terreni, fiunt conversatione cœlestes. Sed, quantum in ipsis est, extenuant quidam hanc gratiam, non

credentes verum Domini corpus esse quod sumitur, nec verum Christi sanguinem esse qui hauritur, sed figuram, cum ipse dixerit: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*. In cœnæ quoque illius sacrosancto convivio tradens discipulis tanti mysterii sacramentum, et in corpus suum panem transfigurans, non ait: *Hæc est figura corporis mei*, sed, *Hoc est corpus meum*. Similiter et in traditione calicis: *Hic est*, inquit, *calix sanguinis mei*. Cum itaque hoc solum satisfacere deberet omnibus quod veritatis discipulis ab ipsa Veritate est traditum, quibusdam tamen, quorum corda caligo infidelitatis obduxerat nec aliter credere poterant, ipsam humanæ formæ effigiem, sicut se rei veritas habet, olim Dominus revelare dignatus est, ut quod paucis manifestabatur ad fidem omnibus proficeret ad salutem. Non abs re autem arbitror ea quæ de hujuscemodi revelationibus nobis lectione comperta sunt, ad ædificationem maximam posterorum huic libello inserere et præclara Domini Nostri J. C. miracula, ne memoria excidant, etiam nostro studio scripta relinquere.

CAP. XLII. — *Miraculum de quodam Judæo.*

Non incompetenter edere arbitror illud quod hætenus quodam Hebræo didici referente. Neque enim ideo esse non putabitur verum quod testificatione fortassis æmula per inimicorum ora certa ratio vera interlocutione fatetur. Solet enim major his accommodari fides, ubi inimici astipulantur dictis veridicis, quibus sine fucō adulationis et sine falsiloquio favent. Hoc etenim modo per Balaam inimicum utique populi Judæorum benedictionis promulgantur insignia. Sed et Vas electionis non incompetenter eligitur, ut qui putabatur hætenus a fidelibus non ferendus, ipse nomen majestatis Domini Jesu principibus et potestatibus anteferret. Verum ille quid ferebat? Quidam, inquit, Judæus ad episcopum quemdam pergens, ait se fidei catholicæ velle initiari mysteriis, debere ergo episcopum illi tradere colendi ritum, quo prolatus instructus, voti sui compos effectus, jam fidelis Christiano corpori jungeretur. Ad hæc episcopus: *Recede, obsecro, a nobis hominum genus invisum, desine, ut mos vester est, attentare maligne. Sed si, ut assolet, necessitate cujuslibet facinoris obligaris, Ecclesiæ te muneratum stipendio gaude, dummodo irrisor nostræ fidei non existas*. Ad hæc ille: *Non, inquam, beate pontifex, ut hostem execrandum protinus agas. Cupio enim fidei vestræ initiari mysteriis, quia tremendi nominis Domini Jesu Christi et formido judicium, et desidero habere præsidium. Sed, cum esset pertinax in rogando, et hujuscemodi pollicitationis jurejurando immodica se sponsione cinxisset nulla id quod peteret securitate negligere, nulla persecutione deserere nullave facilitate prodere, catechizandi ei initium per signaculum crucis tradi episcopus jussit. Venit Pascha; cumque ad sacros illos latices quibus expiantur crimina pervenisset, cœpit reluctari, et non verborum edere quæstus, sed rugiens per quosdam*

A gemitus execrari ipsius baptismi mysterium putabatur. Jussit ergo episcopus valde confusus eum protinus amoveri. Sed cum ipse in semetipsum fuisset repente conversus, dicit his quibus velut furore actus procul in partem alteram tenebatur: *Ducite me, inquit, ad fontes, jam enim non sum impos mentis, nec me captum putetis; certe enim jam cupio baptizari. Igitur cum reductus ad episcopum iterum pervenisset: Obsecro, ait, sacerdos inclyte, perficiatur in me sacri hujus lavacri sacramentum. Et ille: Non, inquam, faciam, nisi omnem illum horroris casum, et confusionis tuæ exponas arcanum, et quid tibi evenerit antea stuporis, ut sacris istius execratis laticis undam, verbis veridicis fatearis. Tunc ille prorupit in lacrymas, tali ordine passionis suæ seriem pandens: Cum ante vestibulum hujusce fontis assisterem abluendus, venit turba dæmonum valde nigrorum, Æthiopibus par existens. Hæc me proripiens sanctorum manibus fontem adire vi valida prohibebat. Aderant siquidem alii candidati obsistentes pariter, et dicentes: Nolite hunc prohibere sacri fontis adire mysteria. Qui vos puniendi his inservitis sacramentis? Vobis enim, vobis noxii ignis ardor, non baptismi debetur splendor. At illi: Quid vobis et isti? Noster, inquit, est, nec vobis jure debendus putabitur. Illo igitur cum me jussu tuæ potestatis tractum manibus quorundam tuis aspectibus elongasses, atque recedere alterna in parte jussisses, inter partium, quæ erant, simulationes quadam pactione convenit, ut me contra peccata meâ pari lance pensarent, et si ponderis major scelerum concreveret pensa eorum abscederem, ut immundus, nec ab eis ducerer eluendus. Sed cum pondere nimio oneribus massa infandis invisa crevisset, quidam pauper, cujus ante dies aliquot corpus meo calefeceram vestimento, confestim affuit, prolataque vestem præbuit meo corpori compensandam. Illico igitur veluti ipsi vestimento immensi ponderis quædam fuisset addicta materies, supercrevit pensa mei corporis, ejetisque illis Æthiopibus, ac fugatis, manibus huc reductus sum beatorum. Cumque ita se habere juramentis terribilibus affirmaret, admissus ad baptismum sacrosancti lavacri munus excepit. Igitur cum ad missarum fuisset mysteria ventum, sancta sanctorum cœpit rursus, sicut in baptismo prius egerat, refugere, et rugitus validi gemitus dare, atque horrere videbatur acriter ipsius mysterii sacramentum. Verum ad hæc episcopus iterum obstupescens: Quid, ait, iste vexatus insanit, et furore immodico rugit. Igitur cum aliquatenus simus aderant simul attoniti prorsus hærerent, accedunt ad eum quidam dicentes: Quid tu rursus deprimeris stupore? Si credere non vis, quid per hypocrisin tentare vis tanti mysterii sacramentum. At ille: Maximo, inquit, pavore, et tremore conficior, nam video corpus perfectæ ætatis viri super hoc altarium fuisse depositum, et per partes disruptum, manus vestras ipsius inspicio cruore madescere, et non advertitis digitorum ve-*

strorum nodos sanguine infectos rubrum mutasse colorem? Tunc omnes cum episcopo in fletum versi cœperunt clamantes voce valida fari: Deo gratias, Deo laudes, qui ait magna, et inscrutabilia absque numero, Hosanna filio David, Hosanna in excelsis. Admirantes pariter, et dicentes: Vere in isto completum est vaticinium psalmi dicentis: *Beati quorum remissæ sunt iniquitatés, et quorum tecta sunt peccata.* Non incassum ipsi tanti mysterii revelatur arcanum, in ipso enim ut referebat, ni fallor, ille qui dixerat, die septimo, cum ipsis albis candidam animam lux alma suscepit; nam absolutis vinculis carnis beatam vitam pulchro fine conclusit. Hoc ergo miraculo claruit, quia non solum in mysterio, sed per veritatis imaginem ille suum sacrat in altario corpus, qui ipsum discipulis in passione sacravit.

CAP. XLIII. — *Item de quodam sene eremita cujus dubitationem Dominus eadem veritatis revelatione firmavit.*

(4) Narravit abbas Daniel, dicens: Dixit pater noster abbas Arsenius, de quodam sene de Scitia, ubi habitabat, qui erat magnus in hac activa vita, simplex autem in fide. Et errabat, etc.

CAP. XLIV. — *Item miraculum quod Romæ actum est,*

(5) Materfamilias quædam nobilis erat in urbe Roma, quæ religionis et devotionis studio oblationes facere, et die Dominica ad ecclesiam deferre, summoque pontifici, et ecclesiasticæ consuetudinis, et familiaritatis ejusdem gratia offerre solebat. Quæ cum quadam die ex more ad communicandum de manu apostolici ordine suo accederet, illique pontifex offam Domini corporis porrexisset dicens: Corpus Domini Nostri J. C. prosit tibi in vitam æternam et remissionem omnium peccatorum, subrisit. Quod vir Domini cernens, illi sacram communionem retraxit, et separatim super altare posuit, eamque diacono servandam usque dum cuncti communicarent fideles tradidit. Expleta vero sacra mysteria, interrogavit eam B. Gregorius dicens: Dic, rogo, dic quid cordi tuo emergerit, cum communicatura risisti? At illa: Recognovi portiunculam illam, ex eadem oblatione fuisse, quam meis manibus feci et tibi obtuli, et cum eam te intellexerim corpus Domini appellasse subrisi. Tunc sanctus Domini pontifex sermonem exinde fecit ad populum, et hortatus est eum ut suppliciter Dominum exoraret, quatenus ad multorum fidem corroborandam carnis oculis ostenderet quid infidelitas hujus mulieris mentis oculis videre et fidei luminibus conspicere debuisset. Quod cum fuisset oratum, ipse una cum populo, et eadem muliere ab oratione surrexit, et altare cunctis cernentibus, et sese ad cernendum cœleste spectaculum comprimentibus corporalem pallam revelat, et universo populo, ipsaque muliere cernente, partem digiti auricularis sanguine cruentatam invenit, ac mulieri dixit:

(4) Vide Edit. ap. Rosweid in Vit. SS. Patrum (Patrologiæ tom. LXXIII.)

A Disce, inquam, et Veritati vel modo jam credere contestanti: *Panis quem ego do caro mea est, et sanguis meus vere est potus.* Sed præsciens Conditor noster infirmitatis nostræ ea potestate qua cuncta fecit ex nihilo, et corpus sibi ex carne semper Virginis operante sancto Spiritu fabricavit panem, et vinum aqua mistum, manente propria specie in carnem et sanguinem suum, ad catholicam precem ob reparationem nostram Spiritus sanctificatione convertit. Indeque universos jussit divinam precari potentiam, ut in formam pristinam sacrosanctam reformasset mysterium, quatenus mulieri assumendum fuisset possibile. Quod et factum est. Unde sæpefacta mulier plurimum in sancta religione, ac fide perficiens, participatione Domini sacramenti consecrata est, et omnes, qui viderant, in divino amore et orthodoxa credulitate ferventius exereverunt.

CAP. XLV. — *Item aliud.*

C Quidam nobilissimus secundum carnis prosapiam, et potentissimus juxta regiam in suo modo magnificentiam, cum per internuntios familiaritatem apostolicæ sedis adeptus esset, et frequenti admonitione epistolarum etiam a B. Gregorio transmissarum instructione, erga Dei et sanctorum cultum sufficienter fuisset imbutus, misit per strenuos et devotos missos condigna exenia ad sedem pontificalem, petens reliquias beatorum apostolorum ac martyrum sibi transmitti. Cujus legatos sanctus Apostolicus honorabiliter et gratanter suscipiens, aliquandiu secum morari fecit, atque indesinenter sanctorum apostolorum memorias, ac martyrum ex more prisco pro hujusmodi negotio missas celebrando, et reliquias in eorum commemoratione consecrando circumiens, præfatosque legatos et comites semper secum habens. Cum explicuisset eorum celebrationes, quorum reliquæ petebantur, particulatim eosdem pannos consecratos, super quibus sancta celebraverat, divisit, et singulis singillatim pixidibus imposuit. Munitisque eis sigillo suæ sanctæ auctoritatis petitoribus usu ecclesiastico tradidit. Quæ debita cum veneratione benedictionem petitam, et acceptam suscipientes, profecti sunt in viam suam gaudentes. Sed dum per aliquantos dies regressionis suæ iter carperent, ei, qui prior cæteris habebatur, quædam subripuit curiositas, dicens sodalibus se stulte tanti itineris subiisse laborem, cum nescirent quid pretiosi domino suo referrent. Pedetentim autem crescente collatione verborum, ad suggestionem sociorum confractis apostolicæ dignitatis singulis sigillis, apertæ sunt pixides, et in singulis singulæ panni reperiuntur portiunculæ. Moxque cum indignatione Romam regressi archidiaconum adeunt conquirentes: Utquid, inquirunt, domnus Apostolicus tam vili pendit dominum nostrum, qui tantam gratiam se apud eum obtinuisse speraverat, quod sic voluerit illi illudere, et nos

(5) Vide Joan. Diac. in Vita Greg. M., l. II, c. 41.

Jehonorationi et offensioni suæ addicere? Æstimamus siquidem nos ossa apostolorum, vel martyrum, pretiosa hinc referre, sicut decuerat tantum virum uti dominus noster est. A tanta nihilominus sede, quæ sita a tam longo et difficillimo satis itinere, et datæ sunt nobis panni modicæ portiunculæ, ac si hujusmodi panniculi genus apud nos nequisset inveniri. Nisi enim causæ sollicitudo subvenisset, ut quod gerebamus cognosceremus, et sic stolide ad nostrum dominum nobis contigisset venire, dubium non est periculum honoris et gratiæ suæ nos debuisse incurrere. Quod archidiaconus modesta increpatione redarguit, cur in tantam præsumptionem eruperint ut apostolica sigilla ruperint, hortans eos ut redirent, et quæ acceperant domino suo cum honore deferrent. Sed hi nullatenus monitis ejus acquiescentes usque ad domni Gregorii venerunt præsentiam, factoque comperto, patientissime eorum tulit stultitiam, eosque sacrosanctis missarum solemnibus præcepit interesse. Unde, cum ad locum sui sermonis est ventum, suadet populo Dei et sanctorum gratiam exorare, quatenus in hac redignarentur apertissime sic suam potentiam patefacere; ut quid mereatur fides, evidentius minus creduli et ignorantes possint cognoscere. Et data oratione accepit ab eo cultellum, qui temeraverat signa, et super altare corporis sancti Petri acceptam unam panni portiunculam per medium pungens secavit. Ex qua statim sanguis decucurrit, et omnem eandem particulam cruentavit. Videntes autem supra-

CAP. XLVI. — *De sacramento calicis quid revelatum sit beato Cypriano.*

(6) Scribens siquidem beatus Cyprianus ad Cæcili-um de sacramento calicis, dicit inter alia: Quo-

(6) Vide inter epistolas S. Cypriani.

niam quidam vel ignoranter, vel simpliciter in calice Dominico sanctificando et plebi ministrando non hoc faciunt quod Jesus Christus Dominus et Deus noster, sacrificii hujus auctor et doctor, fecit et docuit, religiosum pariter ac necessarium duxi de hoc ad vos litteras facere, etc.

CAP. XLVII. — *Qualiter in Domini nostri Jesu Christi passione mysticum sit Pascha abolitum, et in ejus immolatione rei veritas sit ostensa.*

(7) Diximus in superioribus satis de sacramento calicis, secundum quod B. Cypriano martyri Dominus revelare dignatus est. Superest ut nunc de mysterio Dominici corporis nostrique, id est novi Paschæ immolatione qualiter, vel a quibus celebrandum sit. Sanctissimi papæ Gregorii sensum et verba ponamus, ut quod sub velamine litteræ tegebatur in lege, in Evangelio fiat rei veritate perspicuum: *Pascha, inquit, nostrum, apostolis, immolatus est Christus.* Si igitur Pascha Christus, pensandum nobis est quod de Pascha lex loquitur, ut subtilius perscrutantes possimus agnoscere an de Christo dicta videantur. Moyses quippe ait: *Sument de sanguine agni, etc.*

CAP. XLVIII. — *Utrum Pascha istud legitimum post anni spatium vel post longa intervalla dierum, an quotidie a fidelibus sit edendum.*

Paschæ autem hujus observantiam, id est Dominici corporis ac sanguinis perceptionem quibusdam moris est post anni spatium, quibusdam vero post certa intervalla dierum, quibusdam quoque quotidie pro causarum diversitate celebrare. Quod tamen magis videtur humanæ salutis congruere, si pura et devota mens fuerit accedentium ad tanti mysterii sacramentum. Panis siquidem vitæ Christus est, et panis hic omnium non est, sed fidelium pieque sumentium. Sicut enim Deus Pater proprie intelligentium et credentium pater est, sic Christus Deus et Dominus noster, Dei Filius eorum qui corpus ejus cum fide suscipiunt, Patris est. Quem panem ex ejus præceptione dari nobis quotidie postulamus a Patre, ne qui in eo sumus, et eucharistiam corporis ejus quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abstenti et non communicantes, et a cœlesti pane jejuni ab ejus corpore separemur, ipso prædicante, et dicente: *Ego sum panis vivus; qui de cœlo descendi; qui ederit de meo pane vivet in æternum; panis autem, quem ego dederò, caro mea est pro mundi vitâ.* Quando ergo dicit in æternum vivere, si quis ederit de eo pane, manifestum est eos vivere, qui corpus ejus attingunt, et eucharistiam veræ communicationis accipiunt. Ita contra timendum est et orandum, ne, dum quis abstentus separatur a Christi corpore, vacuus remaneat a salute, communicante ipso et dicente: *Nisi ederitis carnem Filii hominis, et biberitis sanguinem ejus, non habetis vitam in vobis.* Et ideo panem nostrum, id est Christum, dari nobis quotidie petimus, ut qui in eo manemus, et vivimus, a sanctificatione ejus corpore non recedamus. Ar-

(7) Vide tom. III Opp. S. Gregorii.

serunt hoc semper desiderio sancti quique ut hujus panis alimonia Deo viverent, quibus temporalis vita dispendium, et vivere Christus fuit; e quibus unus venerabilis vitæ Cassius, nomine Narniensis, præsul Ecclesiæ, ut B. Gregorius refert, cum quotidianum sacrificium offerret, seque ipsum inter ipsa sacrificiorum arcana gratam Deo victimam faceret, mandatum Domini per cujusdam sui visionem presbyteri suscepit, dicens: Age quod agis; operare quod operaris. Non cesset pes tuus, non cesset manus tua. Natali apostolorum venies ad me, et retribuam tibi mercedem tuam. Qui post annos septem ipso natalitio apostolorum die cum missarum solemnia peregisset, et mysteria sacræ communionis accepisset, e corpore exivit.

CAP. XLIX.— *Quantum sacræ oblationis immolatio mortuorum spiritibus prosit.*

(8) Sed quid mirum si humani generis verum hoc et singulare præsidium in corpore manentibus fidelibus et Deo charis ad præsentem et perpetuam optulatur salutem, quando illud ipsi etiam mortuorum spiritus a viventibus petunt, et signa indicant quibus per hoc absoluti esse videantur? Testatur siquidem sæpe dictus sanctissimus papa Gregorius, suo tempore fuisse quemdam sanctæ conversationis sacerdotem, cui consuetudo fuerat in loco in quo aquæ calidæ vapores nimios faciunt, quoties necessitas postulabat, lavandi causa venire, etc.

CAP. L. — *De quodam monacho qui per salutarem hostiam supplicium evasit.*

Sed quia ad commendandam virtutem Dominici corporis de B. Gregorii dialogo aliqua jam capitula huic libello inserenda putavimus, non abs re est, si pauca, quæ restant, præteritis fidem facientia connectamus. Corroborat enim maxime fidelium spem de divini semper judicii metu sollicitam quod præfatus beatissimus papa Gregorius se præsentem asserit in suo monasterio contigisse. Quidam namque monachus, Justus nomine, arte medicus, etc.

CAP. LI. — *De quodam cujus vincula in captivitate oblato peracto sacrificio solvebantur (9).*

Non longe a nostris fertur temporibus factum, quod quidam ab hostibus captus longe transductus est, etc.

CAP. LII. — *De quodam nauta qui post longa maris discrimina Dominici virtutis sacramenti mortem evasit.*

(10) Agatho etenim, Panormitanus episcopus, sicut fideles mihi religiosique viri multum testati sunt, etc.

Hæc exempli gratia dicta sunt, ut cuncti liquido cognoscant, quia si insolubiles culpæ non fuerint, ad absolutionem prodesse etiam mortuis victima sacræ oblationis possit.

(8) Vide S. Greg. Dialog. lib. IV in fin.

(9) Vide S. Gregorium ubi supra.

A CAP. LIII.— *Quibus immolatio Dominici corporis mortuis prosit.*

Sed sciendum est quia illis victima mortuis prodest, qui hic obtinuerunt vivendo, ut eos etiam post mortem bona adjuvent, quæ hic pro ipsis ab aliis fiunt. Inter hæc autem pensandum est, quod tutior via sit, ut bonum, quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse, dum vivit, per se. Beatius quippe est liberum exire quam post vincula libertatem quærere. Debemus itaque præsens sæculum, vel quia jam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere; quotidiana Deo lacrymarum sacrificia, quotidianas carnis ejus et sanguinis hostias immolare. Hæc namque singulariter victima ab æterno interitu animas solvit, quæ illam nobis mortem Unigeniti per mysterium reparat. Qui licet surgens a mortuis jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur; in se ipso immortaliter, atque incorruptibiliter vivens pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Ejus quippe ibi corpus sumitur; ejus caro in populi salutem partitur, ejus sanguis non jam in manibus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus quale sit pro nobis hoc sacrificium, quo pro absolutione nostra passionem unigeniti Filii semper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri? in illo Jesu Christi mysterio angelorum choros adesse? summis ima sociari? terram cælestibus jungi? unum quidem ex visibilibus atque invisibilibus fieri? Sed necesse est ut, cum hæc agimus, nosmetipsos Deo in cordis contritione mactemus, quia, qui passionis Dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo vera pro nobis Deo hostia erit, cum nos ipsos hostiam fecerit. Sed studendum nobis est, ut etiam post orationis tempora, in quantum Deo largiente possumus, in ipso animum suo pondere et vigore servemus, ne post cogitatio fluxa dissolvat, ne vana menti lætitia subrepat et lucrum compunctionis anima per incuriam fluxæ cogitationis perdat. Dum autem per indulti temporis spatium licet, dum judex sustinet, dum conversionem nostram is, qui culpas examinat, expectat, conflamus in lacrymis duritiam mentis, formemus in proximis gratiam benignitatis, et fidenter dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo hostia ipsi fuerimus.

CAP. LIV. — *Qua disciplina, qua modestia orandum sit, cum sacerdos sacrificat, et unusquisque in suo ordine horam sacræ communionis expectat.*

Postquam in superioribus de sacramento Dominici corporis et sanguinis plura jam diximus, consequens est, ut qua reverentia, quove more, quantave disciplina, cum sacerdos sacram immolat hostiam, divinis nos oporteat interesse mysteriis, et percipiendæ sacrosanctæ eucharistiæ horam sustinere, sicut

(10) Vide ibid.

nobis nostri tradidere majores, et a sanctissimis Domini sacerdotibus, Cyprianum dico atque Ambrosium, edocti sumus, qui in suis hoc scriptum reliquere libris, in fine hujus libelli de multis pauca ponamus. Quorum unus Cyprianus scilicet: Quando inquit, in unum cum fratribus convenimus, et sacrificia divina cum Dei sacerdote celebramus, verecundiæ et disciplinæ memores esse debemus; non passim ventilare preces nostras inconditis vocibus, nec petitionem commendandam modeste Domino tumultuosa loquacitate jactare, quia Deus non vocis, sed cordis auditor est. Nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes videt. Sit autem orantibus sermo, et precatio cum disciplina, quietem continens et pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare. Placendum est divinis oculis et habitu corporis et modo vocis. Nam ut impudentis est clamoribus strepere, ita magis congruit verecundo modestis precibus orare, etc. *Reliqua vide ap. S. Cypr. lib. de Orat. Dominica.*

CAP. LV. — *Quid cavendum in oratione sit, et qualiter faciendæ preces.*

Beatissimus quoque præsul Ambrosius, pretiosum divini eloquii organum, locum illum sancti Evangelii exponens, quo Dominus in cubiculo orandum præcipit, quam caute, quave disciplina sint imploranda præsidia satis luculenter indicat: Cubiculum, inquit, tuum mentis arcanum, animique secretum est. In hoc cubiculum tuum intra, hoc est intra in alta præcordia, etc. *Reliqua vide ap. S. Ambr., l. 1 de Abel et Cain, cap. 9.*

CAP. LVI. — *Cyprianus ad clerum de precando Deum.*

(11) Cyprianus presbyteris et diaconibus fratribus salutem: Quanquam sciam, fratres charissimi, pro amore, quem singuli debemus Deo, etc.

CAP. LVII. — *Quod etiam in exteriori cultu sacrosanctum Dominici altare ornandum sit.*

Mysterium altaris in primordiis Ecclesiæ non tam frequenter, uti nunc celebratur, tamen quanto rarius, tanto religiosius agebatur. Tempore namque priorum Patrum illis injungebatur, ut Eusebii refert Historia, sacrificandi officium, qui naturali simplicitate fulgebant, juxta illud: Cum simplicibus sermocinatio ejus. Ad quod mysterium qui participare debebant, discalceatis pedibus accedebant, propter illud, quod Moysi et Josue præceptum est: *Solve calceamentum de pedibus tuis; terra enim, in qua stas, terra sancta est.* Sanctus quoque Pachomius pistoribus præcepit ut, cum oblationes coquerent, salutaria meditentur, nihil vane loquentes. Cum ergo hoc in monasterio Tabenense quadam vice violaretur, statim Pachomio divinitus revelatum est. Qui protinus Theodorum mittens, negligentiam hanc, velut divini præcepti transgressionem, emendari jussit. At nunc valde quidem frequentius, sed quod, nimis dolendum est, multo negligentius frequentatur. Quam scilicet negligentiam,

(11) Vide ep. 8. S. Cypr.

A et ipsa ecclesiæ facies, et ipsa vasa altaris, sed et linteamina, seu quælibet cætera, quæ ad usum Dominicæ servitutis pertinent, manifeste demonstrant. Non necesse est singula singillatim prodere. Satis patet quæ studiosius sacerdotes colunt, quæ sua sunt, an quæ altaris. Sed nimirum cum charitas, quæ plenitudo legis est, ne tota jam refriguit, quomodo in sacrificando tanta continuatio perseverat, nisi quia malignus hostis in hoc sacrificantibus non contradicit, in quo magis eos gravari novit. Neque enim Judam vetuit eucharistiam sumere; scivit enim, quia sicut a devotis per illius mysterii perceptionem ejus fraus compescitur, sic in his, qui hanc indigni percipiunt, licentius grassatur. Contra illos etenim qui exteriorem gloriæ cultum negligunt Dominus per Malachiam queritur dicens: *O vos, sacerdotes, qui despicitis nomen meum, et dixistis: In quo? In hoc despicitis nomen meum, offerentes super altare meum panem pollutum, et dicitis: Mensa Domini polluta est.* Polluunt sacerdotes panem, id est corpus Christi, quando indigni accedunt ad altare. Mensam vero despectam, licet verbis non dicant, tamen cum ipsi exteriorem ejus cultum non ornant, eam etiam laicis despicabilem faciunt, quoniam carnalium sensus deesse putant sanctimonia divinæ virtutis, ubi deesse vident ornatum ambitionis.

CAP. LVIII. — *Quod nihil super altare ponendum sit præter sacrosanctam oblationem.*

C Est ecclesia beatæ Walburgis in qua miracula fieri solebant. Contigit autem aliquando, ut ejusdem sanctæ Walburgis reliquiæ super altare per aliquot dies manerent, sed mox miracula cessaverunt. Tandem vero ipsa virgo cuidam ex infirmis apparens: Idcirco, inquit, non sanamini, quia reliquiæ meæ sunt super altare Domini, ubi majestas divini mysterii debet solummodo celebrari. Quod cum ille custodibus referreret, tulerunt capsam, et protinus miracula fieri cœperunt. Si igitur ob illius mysterii reverentiam nec ipsa sua pignora sancti volunt propius vicinari, quid censendum est de immunditiis?

CAP. LIX. — *Quod pro homicidis et latronibus non est sacrificandum.*

D In ea via quæ Alvernensis monasterii ducit ad forum, est ecclesia S. Petri, quæ dicitur ad Salas, in cujus vicinia manebat quidam latro, qui duos itinerantes, quos hospitio susceperat, spoliare volens, nocte interficere tentavit, sed illi prævalentes interfecerunt eum; cumque sepeliendus ad ecclesiam deferretur; sacerdos pro eo missam celebrare cœpit. Cum ergo ad verba consecrationis Dominica venire deberet, terribilis sonus in tecto ecclesiæ percipuit, et altare usque ad radices scissum est. Sicque sacerdos cum omnibus ingenti pavore percussus fugit, et pro apostata sacrificare cessavit. Hæc autem contra eos dictum sit, qui pro sceleratis ob gratiam eorum se oraturos pollicentur.

CAP. LX. — *De his qui eleemosynam tribuunt, et peccata non dimittunt.*

Qui ita eleemosynam tribuit, ut culpam non dimittat, animam non redimit, quam a vitiis non compescit. Hoc ille eremita suo facto probat, qui, cum multis virtutibus cum quodam suo collega deservisset, hæc illi per diabolum injecta cogitatio est, ut quodcumque libidine titillaretur, sic semen detritu genitalis membri egerere deberet, ut tanquam flegma de naribus projiceret. Qui ob id, et dæmonibus moriens, vidente socio, traditus est. Cum quidem isdem socius reatum ejus ignorans, sed exercitia virtutum recolens pene desperavit dicens: O quis poterit salvus esse, quando iste perit? Cui mox angelus astans dixit: Ne turberis. Iste enim licet multa fecerit, tamen per illud vitium quod Apostolus vocat immunditiam, cuncta fœdavit. De quo propheta ait: *Manus vestræ sanguine plene sunt.* Siquidem tale aliquid nostro tempore contigit, quod, ne sui novitate vilescat, considerandum est.

CAP. LXI. — *Stupendum nimis de quodam presbytero.*

Quidam namque presbyter in Pago Abitincatino de continentia desperaverat. Hic per novem vices Romam adiit, a B. Petro scilicet impunitatem sceleris quasi propter frequentem loci visitationem sperans promereri; quamvis enim peccatum deserere nollit, tamen vehementer timebat, quoniam iste mos est pravorum, ut licet in culpa superbiant, licet prava foras audacter faciant, in corde tamen trepidare coguntur, ut ipse timor sit aptus testis damnationis. Unde Adam post culpam ad latibulum fugit, sed tamen etiam timens fugit, multum timuit, quia Deo duriter respondit. Hic ergo timens quasi religionis obsequium deserebat. Sed ut Deus ostenderet, quod satisfactionem nisi pro his peccatis, quæ descruntur, non recepit, cum rediret nona vice, et quasi securior concubitum repeteret, ita divino judicio miser interiit, ut cum semen effunderet, animam pariter exhalaret, sicut infelix mulier perhibuit.

CAP. LXII. — *Quod qualiscunque sacerdotis excommunicatio valde formidanda sit, nec attendendum cujus meriti sit, sed cujus auctoritate hoc facit, etiamsi injusta videtur, quod absit, excommunicatio.*

Cum ante hos annos sancti Andreæ solemnitas in prima Dominica Dominici Adventus concurrisset, quidam sacerdos pagensibus suis utrasque missas audire præcepit. Inter quos erat medicus, qui audita prima missa discessit. Quem cum sacerdos increpasset, dure ei respondit. At ille excommunicavit eum. At vero iratus medicus ad suam domum discessit, et in contemptum excommunicationis mox potum accepit, atque protinus vexari cœpit, quousque animam exhalaret.

CAP. LXIII. — *Laudabile nimis exemplum gloriosi Theodosii imperatoris.*

Theodosius famosus imperator quadam vice a

quodam monacho, qui, ut credo, non bene compos mentis suæ erat, pro quadam ejus querela, quam non statim expedierat, excommunicatus est. Et monachus quidem excommunicatione in petatio descripta, et quo ab imperatore invenire posset projecta, discessit. At imperator non illum gyrovagum, sed cœlestem potius regem, cujus auctoritate solet excommunicatio fieri, in causa considerans, prandere nullatenus, cum quidem incumberet hora, præsumpsit. Multisque episcopis coram astantibus, etiam illo episcopo ad cujus diœcesim prædictus monachus pertinebat, licentiam dantibus, cogi non potuit, ut aliquid gustaret. Donec monachus diu multumque quæsitus, et aliquando repertus, imperatori licentiam daret.

CAP. LXIV. — *Item aliud exemplum nimis pavendum.*

Legimus in Historia gentis Anglorum quod quidam episcopus duos fratres palatinos viros pro repudio uxorum excommunicavit. Contigit autem ut rex ipsius gentis juxta domum ipsorum transiret. Qui multis blandimentis delinquitus, ut apud eos ad prandendum diverteret, tandem consensus. Expleto autem convivio cum rediret, obviavit episcopum, qui fratres illos excommunicavit; quem cum vidisset, intremuit, et exsiliens de equo in media, ut erat, via, prostravit se episcopo. At ille appropians ad eum ferula, quam manu tenebat, tetigit dicens: O rex, non meum est ignoscere tibi, quia contra Deum fecisti, quando te excommunicatis scienter sociasti. Idecirco ista sententia est de te: Hoc anno mori habes in domo ipsa, in qua excommunicationem contempsisti. Quod factum est, sicut ibi legitur. Ecce rex non potuit hunc reatum nisi moriendo expiare. Ecce episcopus nec prostrato regi in pulvere potuit ignoscere. Ex his ergo colligendum est, quia nec ipse episcopus, cujus excommunicatio contemnitur, sine gravissima poenitentia hujusmodi facinus ignoscere potest.

CAP. LXV. — *Quanta reverentia episcopali cathedræ sit habenda. De domno Petro Alexandrino patriarcha.*

Huic instante passionis articulo Christus per somnium nimio splendore fulgens apparuit, indutus videlicet colobio nimis candidissimo, sed usque ad pedes scisso; quod tamen colobium ambabus manibus ad pectus suum stringebat, nuditatem suam quodammodo operiens. Quem Christum esse Petrus intelligens, cum ingenti horrore attonitus ait: Mi Domine, Domine, quis hoc fecit? At ille ait: Anius mihi hoc fecit. Hic ergo Petrus tempore episcopatus nunquam in cathedra sua sedere voluit, sed super scabellum ipsius cathedræ residebat. Propter quod frequenter clerus et populus contra eum querebantur, sed nequaquam acquiescebat, quoniam quoties thisiasterium ascendebat, splendor igneus de ipsa sede egrediens ei apparebat. Cujus aspectu ita vir sanctus accendebatur, ut nesciret se interdum esse in corpore. Cum autem quadam solemnitate clerus et episcopi, qui aderant, de prædicta sessione que-

rerentur, ille coactus est jam celare non valens. Cur, inquit, affligitis cor meum? An non videtis virtutem igneam, quæ emicat in solio ipso, et spiritum coruscare non cernitis? Cumque omnes demisso capite tantam rem audientes conticuissent, ille subjunxit: Credite mihi, filioli, si videretis quæ video, tunc agnosceretis qualis est sacerdotalis virtus, et qualis gratia in ipsis habitat, ad cujus majestatis præsentiam ego territus in eadem cathedra sedere non audeo. Quo exemplo, si bene consideretur, cum hinc admodum contemptores terreri possent, tum quoque ipsi sessores non mediocriter contremiscunt.

CAP. LXVI. — *Quam grave peccatum sit sacra loca temerare, vel aliqua sorde polluere.*

Quidam vanus, nomine Ratherius, ad quoddam monasterium metu inimicorum confugerat, qui in cella, quæ ecclesiæ adhæret, nocte dormiens cum uxorem suam cognoscere tentaret, ita sicut canis ei adhæsit, ut nullatenus ab ea divelli posset. Cum igitur ita tunc se teneri sensisset, subclamavit. Rumor sublatus increbuit. Accurrerunt omnes. Illi tam motu quam verecundia confusi monachos vocari fecere. Quanta potuerunt munera loco sancto dedere. Cum diu a monachis esset oratum, dimissi sunt. Sicut autem ipsa res edocet, complexus conjugum, quia licitum erat, temporaliter punitus est ob illicitam sacri loci, ubi gerebatur, præsumptionem. At vero incestorum reatus in sanctis locis patratu ob hoc in præsentem minime plerumque plectitur, quia tantus est, ut non transitoria, sed æterna ultione feriri debeat. E contra vero quantum sacri loci reverentia prosit, hoc saltem valet exemplo pervideri.

CAP. LXVII. — *De quodam latrone in cœmeterio S. Joannis apostoli.*

Quidam rex Langobardorum, sicut in ejus gentis Historia legitur, in cœmeterio cujusdam ecclesiæ S. Joannis sepeliri se fecit, hæreticus tamen perseveravit. Cujus tumulum quidam fur effringens, ornamenta, cum quibus rex sepultus fuerat, asportavit. Eidem vero S. Joannes per visionem dixit: Cur ausus es corpus istius hominis contingere? fuerit licet

non recte credens, mihi tamen se commendavit. Quia igitur hoc facere præsumpsisti, nunquam in meam basilicam ingressum deinceps habebis. Quod ita factum est. Quotiescunque enim voluisset B. Joannis oraculum ingredi, statim velut a validissimo pugili guttur ejus feriretur, sic subito retro ruebat impulsus. Si ergo pro reverentia sancti loci contra violatorem sepulcri illius hæretici S. Joannes indignatus est, quantum putas, et Deus et sancti ejus irascuntur adversus quemquam, qui sancta loca quolibet modo commaculat?

CAP. LXVIII. — *Incipit epistola Augustini ad Auxilium episcopum pro causa injustæ excommunicationis (12).*

CAP. LXIX. — *Item capitula ad eandem rem perlinentia B. Augustinus (13).*

CAP. LXX. — *De sacramento baptismatis B. Ambrosius (14).*

Ubi non est plenum baptismatis sacramentum, nec principium, vel species aliqua baptismatis æstimatur, etc.

Definitio brevis de eucharistia.

Acceptit itaque Christus carnem nostram non phantasticam, sed naturalem, ergo et nostra caro naturalis, unde sumpta est illa. Sed et illa naturalis, quæ uniret utrasque, et faceret connaturales connaturalis et ipsa. Sed, ut ait quidam Sapiens, non ob hoc plures carnes, vel corpora, sicut nec multa sunt sacrificia, sed unum licet offeratur a multis per loca diversa et tempora. Quia divinitas Verbi Dei, quæ una est et omnia replet, et tota ubique est, ipsa facit, ut non sint plura sacrificia, sed unum, licet a multis offeratur, et sit unum corpus Christi cum illo, quod suscepit de utero virginali. Vere etenim, et incunctanter credendum in ipsa immolationis hora ad sacerdotis precem cœlos aperiri, et illud angelico ministerio in sublimi deportari altari, quod est ipse Christus, qui et pontifex et hostia contactusque illius unum fieri. O quales, ut ait S. Basilius, oportet sacerdotis esse manus tantarum rerum ministras, quæ communem Dominum angelico iterum revectorio officio subinde contigerunt!

(12) Vide inter epistolas S. Augustini.

(13) Vide ibid.

(14) Vide S. Ambrosium, lib. 1 De Spiritu sancto, c. 5.